

Oswald Spengler

Ihminen ja tekniikka

Saksankielisestä alkuteoksesta *Der Mensch und die Technik* (1931) suomentanut

Matti Simola

Alkulause

Tuon seuraavassa esiin joitakin ajatuksia, jotka liittyvät erääseen laajempaan kirjalliseen hankkeeseen, jota olen valmistellut jo usean vuoden ajan. Samaa tarkastelutapaa, jota teoksessani *Der Untergang des Abendlandes* sovelsin korkeakulttuureihin, aion tässä koetella myös niiden esihistoriallisiin edellytyksiin. Ilmeisesti useimmat lukijat eivät ole ymmärtäneet mainittua teosta kokonaisuutena. On takerruttu itselle tuttuihin erityiskysymyksiin ja suhtauduttu epäillen kaikkeen muuhun tai ei ole lainkaan ottettu sitä huomioon. Näin on muodostunut aivan väärä kuva siitä, mitä olen puhunut ja mistä olen puhunut. Olen edelleen vakuuttunut siitä, että ihmisen kohtalo on ymmärrettävissä vain, kun vertaillaan hänen samanaikaisia toimiaan kaikilla aloilla, eikä tehdä sitä virhettä, että lähtien esimerkiksi politiikasta, uskonnosta tai taiteesta vain valaistaan joitakin puolia hänen elämästään, luulossa, että näin voitaisiin selittää kaikki. Tästä huolimatta uskallan nyt ottaa esiin joitakin yksittäisiä kysymyksiä, jotka toisiinsa liittyvinä ehkä jo tässä saattavat antaa aavistuksen ihmissuvun kohtalon suuresta arvoituksesta.

Tekniikka elämän taktiikkana

I

Kysymys tekniikasta ja sen suhteesta kulttuuriin ja historiaan nousee pintaan vasta 19. vuosisadalla. Edellisellä vuosisadalla oli aiheellisesti epäilty *kulttuurin* merkitystä ja arvoa ja jouduttu epätoivoon, joka johti uusiin, entistä raastavampiin epäilyihin, jotka tänään, 20. vuosisadalla, ovat tehneet mahdolliseksi ylipäänsä nähdä maailmanhistoria ongelmana.

Silloin, Robinsonin ja Rousseauin, englantilaisten puistojen ja paimenrunouden aikakaudella, oli "alkuperäinen" ihminen nähty jonkinlaisena lampaana, lauhkeana ja hyveellisenä, lampaana jonka vasta kulttuuri myöhemmin on turmellut. Kaikki tekniikkaan liittyvä sivuutettiin, tai sitä ei ainakaan missään moraalisisessa merkityksessä pidetty huomionarvoisena.

Mutta Napoleonin ajoista jättäjämaiseksi kasvanut Länsi-Euroopan konetekniikka vihdoin pakotti asettamaan kysymyksen: Mitä merkitsee tekniikka? Mikä merkitys sillä on historiassa, mikä arvo ihmisten elämässä, mikä sija siveellisissä tai metafysisissä arvoasteikoissa? Lukuisia vastauksia annettiin, mutta ne ovat kaikki johdettavissa oikeastaan vain kahdesta merkitykseltään erilaisesta.

Toisella puolella olivat ne idealistit ja ideologit, Goethen ajan humanistisen klassismin jälkijoukot, jotka halveksivat kaikkea tekniikkaa ja taloutta jonakin kulttuurin ulkopuolella ja *alapuolella* olevana. Goethe, suuri todellisuuden tuntija, oli yrittänyt *Faustin* toisessa osassa tunkeutua näiden uusien tosiasioiden pohjaan asti. Mutta jo Wilhelm von Humboldtista alkaa tuo todellisuudelle vieras, filologinen historiankäsitelmä, joka johti lopulta siihen, että historiallisen vaiheen arvo määritettiin yksinkertaisesti laskemalla kuvat ja kirjat jotka tuolloin oli synnytetty. Hallitsijaa pidettiin merkittävänä vain siinä määrin kuin hän oli myös mesenaatti. Sillä, mitä hän tämän lisäksi oli, ei ollut merkitystä. Valtio vain alituisesti häiritsi todellista kulttuuria, jota viljeltiin luentosaleissa, oppineiden kammioissa ja ateljeissa; samoin nähtiin sota epätodennäköisenä raakalaisuutena menneiltä ajoilta sekä talous jonakin proosallisena ja typeränä, josta ei välitetty, vaikka siitä oltiin alituisesti riippuvaisia. Oli melkein majesteettirikos "todellista" kulttuuria kohtaan puhua suuresta liikemiehestä tai insinööristä samassa yhteydessä kuin runoilijasta ja ajattelijasta. Katsottakoonpa vain Jakob Burckhardtin teosta *Maailmanhistoriallisia tarkasteluja*. Tämä juuri oli useimpien kateederifilosofien ja jopa monien historioitsijoiden kanta, samoin kuin nykyisten suurkaupunkien kirjailijoiden ja esteettien, jotka pitävät romaanien valmistamista lentokoneen moottorin rakentamista tärkeämpänä.

Toisella puolella oli lähinnä englantilainen materialismi, tuo 1800-luvun jälkipuoliskon puolisivistyneiden, liberaalien kulttuurilehtiin ja radikaalien kansankokousten, marxilaisten ja itseään ajattelijoina ja runoilijoina pitävien sosiaalisia ongelmia käsittelevien kirjailijoiden suuri muotifilosofia.

Noilta edellisiltä puuttui todellisuudentajua, ja näiden jälkimmäisten ajattelu taas on käsittämättömän pinnallista. Ihanteena pidettiin yksinomaan *hyötyä*. Mikä oli hyödyllistä "ihmiskunnalle", kuului kulttuuriin, *oli* kulttuuria. Muu oli luksusta, taikauskoa tai raakalaisuutta.

Hyödyllistä oli se mikä lisäsi "enemmistön onnellisuutta". Ja onni tarkoitti joutilaisuutta. Tätä juuri on Benthamin, Millin ja Spencerin oppi. Ihmiskunnan päämääränä oli huojentaa yksilöä koneellistamalla mahdollisimman suuri osa työstä. Vapaus "palkkaorjuuden kurjuudesta", tasa-arvo huvituksissa, mielihyvä ja "taidenauto", tässä on myöhempien aikojen maailmankaupunkien "*panem et circenses*" (leipä ja sirkushuvit). Edistysuskovaiset innostuivat jokaisesta kytkimestä, jolla saattoi käynnistää jonkin laitteen, joka – niin kuin sanottiin – säästi inhimillistä työtä. Aikaisempien aikojen aidon uskonnollisuuden sijaan astui matalamielinen haaveilu "ihmiskunnan saavutuksista", millä ymmärrettiin yksinomaan edistystä työtäsäästävässä ja huviatuottavassa tekniikassa. Sielusta ei puhuttu mitään.

Tämä ei vastaa, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, suurten keksijäin tai teknisten asiantuntijain omaa vaan ainoastaan niiden makua, jotka *seuraavat sivusta* ja jotka itse eivät pysty keksimään mitään. Nämä eivät myöskään ymmärrä toisten keksintöjä vaan ainoastaan vainuavat niistä mahdollisesti saatavan hyödyn. Ja koko sillä mielikuvituksettomuudella, joka on tunnusomaista kaiken sivilisaation materialismille, luonnostellaan sitten tulevaisuudenkuva, ikuinen autuus maanpäällä, päämäärä ja pysyvä olotila esimerkiksi juuri 1880-luvun teknisillä edellytyksillä – arveluttavan ristiriitaisesti, koska edistyksen käsite sulkee pois "olotilan". Viitattakoon tässä vain kirjoihin kuten Straussin *Vanha ja uusi usko*, Bellamyn *Jälkikatsaus vuodelta 2000* ja Bebelin *Nainen ja sosialismi*. Ei enää sotaa, ei eroa rotujen, kansojen, valtioiden, uskontojen välillä, ei rikollisia eikä seikkailijoita, ei mitään konflikteja jotka olisivat seurausta toisen ylemmyydestä tai erilaisuudesta, ei enää vihaa, ei kosta, vain loputonta mielihyvää vuosituhannesta toiseen. Näiden typeryyksien ansiosta voimme vielä tänään, kun elämme tämän alkeellisen optimismin aivan loppuvaihetta, ajatella kauhulla sitä pohjatonta ikävää – roomalaisen keisariajan *taedium vitae* – joka täyttää sielumme jo pelkästään lukiessamme tuollaisesta idyllistä ja jonka tämän idyllin alkaessa toteutua täytyy johtaa joukkomurhiin ja lukemattomiin itsemurhiin.

Molemmat näkemykset ovat tänään vanhentuneita. Kahdeskymmenes vuosisata on vihdoin tullut kypsyksi tunkeutumaan *tosiasioiden* perimmäiseen merkitykseen, tosiasioiden, joiden kokonaisuudesta *todellinen* maailmanhistoria koostuu. Enää ei ole kysymys siitä kuinka voitaisiin tulkita tapahtumia yksilön tai massojen maun mukaan silmämääränä jokin rationaalinen *tarkoitus* tai erilaiset toiveet. Lauseet "Niin sen pitää olla" tai "Niin sen pitäisi olla" korvataan armottomalla: Näin se *on* ja näin se *tulee* olemaan. Ylpeä epäily syrjäyttää edellisen vuosisadan haaveellisuuden. Olemme oppineet, että historia on jotakin, joka ei vähimmänsäkään määrin ota huomioon meidän odotuksiamme.

Fysionominen tahdikkaus, kuten olen sitä nimitänyt, mikä yksin tekee kykeneväksi tunkeutumaan tapahtumien merkitykseen, Goethen katse, synnyntäisten ihmistuntijoiden, elämäntuntijoiden, kaikkien aikojen historiantuntijoiden katse avaa tämän merkityksen yksityiskohtia myöten.

II

Tekniikan olemusta ei pidä yrittää ymmärtää konetekniikan pohjalta ja kaikkein vähiten sen viettelevän ajatuksen pohjalta että koneiden ja työkalujen valmistus olisi tekniikan *tarkoitus*.

Itse asiassa tekniikka on ikivanhaa. Se ei ole myöskään mitään historiallisesti erikoista, vaan jotakin tavattoman yleistä. Se ulottuu kauaksi yli ihmisyuvun takaisin eläinten elämään, ja todella *kaikkien* eläinten elämään. Erotukseksi

kasveista kuuluu eläimille vapaa liikkuminen, suhteellinen vapaus ja riippumattomuus muusta luomakunnasta ja tämän myötä välttämätön tarve puolustaa itseään tätä vastaan sekä antaa omalle olemassaololle jonkinlainen merkitys, sisältö ja ylemmyys muihin nähden. Vain *sielusta* käsin avautuu teknisen merkitys.

Sillä eläinten vapaa liikkuminen on taistelua eikä mitään muuta, ja elämän *taktiikka*, sen ylivoimaisuus tai alivoimaisuus ”toisen” edessä, oli sitten kyse elävästä tai kuolleesta luonnosta, ratkaisee tuon elämän historian, siis onko sen kohtalona joutua kärsimään toisten sille säilyttämä historia vai itse hallita toisia. *Tekniikka on koko elämän taktiikka*. Se on itse elämäntaistelussa sovelletun menettelyn sisäinen muoto.

Toinen virhe, jota on tässä vältettävä: Tekniikka *ei ole ymmärrettävissä työkaluista* käsin. Oleellista ei ole esineiden valmistaminen, aseet, vaan *niiden käyttö*, taistelu. Kuten nykyaikaisessa sodassa on ratkaisevaa taktiikka eli joukkojen johtamisen tekniikka ja kuten aseiden keksiminen, valmistaminen ja käyttö siinä ovat vain osa kokonaisuudesta, samoin on kaikessa muussakin. On lukemattomasti erilaisia tekniikoita, joita sovelletaan ilman minkäänlaisia apuvälineitä: tekniikka, jolla leijona narraa gaselleja, ja diplomatian tekniikka. Hallintotekniikka, jolla valtio saadaan pidetyksi koossa poliittisen historian taisteluja varten. On kemiallisia ja kaasuteknillisiä menetelmiä. Jokaisessa taistelussa jonkin probleeman ratkaisemiseksi sovelletaan jotakin loogista tekniikkaa. On pensselinkäytön, ratsastamisen, ilmalaivan ohjaamisen tekniikka. Ei ole kyse esineistä, vaan aina *toiminnasta, jolla on jokin päämäärä*. Tämä useinkin jää huomaamatta juuri esihistoriaan suuntautavalta tutkimukselta, joka aivan liikaa keskittyy museoihin kerättäviin esineisiin ja vain vähän niihin lukemattomiin menetelmiin, joita on täytynyt olla käytössä ja joista ei ole jäänyt minkäänlaisia jälkiä.

Jokainen kone palvelee vain yhtä tarkoitusta ja on juuri tätä *tarkoitusta ajatellen* rakennettu. Kaikki liikennevälineet on kehitetty ajatellen ajamista, soutamista, purjehtimista, lentämistä, eivätkä ole syntyneet mistään auton tai veneen kuvitelmasta. Menetelmä itsessään on ase. Ja siksi tekniikka ei ole mikään talouden ”osa”, yhtä vähän kuin talous, sota ja politiikka itsessään ovat mitään elämän ”osia”. Kaikki nämä ovat *saman toiminnallisen, taistelevan, sielullisen* elämän eri *puolia*. Aikaisempien eläinten alkuperäisestä sodasta tosiaan johtaa tie nykyajan keksijöiden ja insinöörien menetelmiin, ja samoin alkuperäisestä aseesta, viekkaudesta, tie koneiden rakentamiseen, joilla nykyistä sotaa luontoa vastaan käydään, joilla luontoa petkutetaan.

Tätä kutsutaan edistykseksi. Se oli edellisen vuosisadan suuri sana. Historian nähtiin avautuvan edessämme kuin tien, jota pitkin ”ihmiskunta” – eli valkoisten kansojen suurkaupunkien ”sivistyneistö” – urheasti marssi aina vain eteenpäin.

Mutta minne? Kuinka pitkään? *Ja mitä sitten?*

Tässä oli jotakin naurettavaa, tässä päättymättömässä marssissa kohti päämäärää, jota ei vakavasti pohdittu, jota ei yritetty, ei uskallettu selkeästi hahmottaa – koska päämäärä tarkoittaa myös loppua. Kukaan ei tee mitään ajattelematta hetkeä, jolloin hän on saavuttanut sen mihin pyrkii. Yhtäkään sotaa ei käydä, yhtäkään merimatkaa, ei edes kävelyretkeä tehdä ajattelematta sen kestoa ja päätöstä. Jokainen todella luova ihminen tuntee tyhjyyden, joka seuraa päätökseen vietyä työtä, ja pelkää sitä.

Kehitykseen kuuluu sen *päätyminen* – kaikella kehityksellä on alku, jokainen loppu on *lopullinen* – nuoruuteen kuuluu vanhuus, syntymään rappeutuminen, elämään kuolema. Eläin, jonka ajattelu on sidoksissa nykyhetkeen, ei tunne eikä aavista kuolemaa minään tulevaisuuteen kuuluvana uhkana. Se tuntee kuolemanpelkoa ainoastaan sen *hetken*, jolloin se tapetaan. Mutta ihminen, jonka ajattelu on vapautunut ajan ja paikan kahleista ja joka tuumailuissaan harhailee eilisen ja huomisen välillä, sen välillä mitä ”kerran” oli ja mitä ”kerran” tulee olemaan, tuntee kuoleman jo edeltä, ja riippuu hänen olemuksensa syvyydestä sekä hänen maailmankatsomuksestaan, voittaako hän pelon oman loppunsa edessä vai ei. Vanhan kreikkalaisen tarun mukaan, johon Iliaksessa viitataan, oli Akilleuksen äiti asettanut hänet valinnan eteen, halusiko hän elää pitkän elämän vaiko lyhyen, toimeliaan ja kunniakkaan, ja hän valitsi jälkimmäisen.

Oltiin – ja ollaan yhä – liian pinnallisia ja heikkoja hyväksymään kaiken elävän *katoavaisuus*. Se kääritään ruusunpunaiseen edistysoptimismiin, johon kukaan ei pohjimmiltaan usko, se peitetään kirjallisuudella, ryömitään piiloon ihanteiden taakse, jottei nähtäisi mitään. Mutta katoavaisuus, syntyminen ja rappeutuminen, on *kaava, jota kaikki todellinen noudattaa*, niin tähdet, joiden kohtaloa emme voi laskea, kuin myös kaikki hetken hyöriä tällä planeetalla. Yksilön elämä – on sitten kyse eläimestä, kasvista tai ihmisestä – on yhtä katoavaista kuin kansojen ja kulttuurien. Jokainen luomus on tuomittu tuhoutumaan, jokainen ajatus, jokainen keksintö, jokainen teko tullaan unohtamaan. Kaikkialla voimme aavistaa jo unohdettuja suurenmoisia historiallisia jaksoja. Kuolleiden kulttuurien aikaansaannosten raunioita on nähtävissä joka puolella. Taivaaseen kurkottavan, jumalalliset voimat ihmisen palvelukseen alistamaan pyrkivän Prometeuksen hybristä seuraa putoaminen. Mitä hyödyttää meitä jaarittelu ”ihmiskunnan ikuisista saavutuksista”?

Maailmanhistoria näyttää hyvin toisenlaiselta kuin myöskään meidän aikamme uskaltaa kuvitella. Ihmisen historia on, verrattuna kasvi- ja eläinkunnan historiaan tällä planeetalla, puhumattakaan tähtimaailmojen elinkaaresta, lyhyt, äkillinen, muutamia vuosituhansia kestävä nousu ja tuho, jotakin täysin epäoleellista maapallon kohtalossa, mutta meille, jotka olemme tänne syntyneet, jotakin traagisen suurta ja mahtavaa. Me 20. vuosisadan ihmiset olemme laskeutumassa alas ja myös *näemme* tämän. Ymmärryksemme historiasta, kykymme kirjoittaa historiaa, on salakavala merkki siitä, että kuljemme jo alamäkeä. Ainoastaan korkeiden kulttuurien huipulla, niiden ollessa muuttumassa sivilisaatioiksi, esiintyy hetken tällaista armotonta selvänäköisyyttä.

On sinänsä merkityksetöntä, millainen kohtalo tällä pienellä planeetalla, joka jossakin äärettömässä avaruudessa hetken kulkee rataansa, on kaikkien ”ikuisten” tähtien paljoudessa; ja vielä merkityksettömämpää on se liikehtiminen,

mitä sen pinnalla muutamana silmänräpäyksenä esiintyy. Mutta joka ainoa meistä, jotka itsessämme emme ole yhtään mitään, viettää yhden sanomattoman lyhyen hetken, elinikensä, tähän vilinään heitettyinä. Siksi meille on määrättömän tärkeä tämä pikkumaailma, tämä ”maailmanhistoria”. Ja jokaisen yksilön *kohtalona* on syntyä tietynä vuosisatana, tiettyyn maahan, tiettyyn kansallisuuteen, tiettyyn uskontokuntaan, tiettyyn säätyyn, ei ainostaan yleiseen maailmanhistoriaan. Emme voi valita, haluammeko olla egyptiläisen maanviljelijän poika joskus 3000 vuotta eKr. vai persialaisen kuninkaan tai nykypäivän maankiertäjän poika. Tähän kohtaloon – tai sattumaan – on vain sopeuduttava. Se *tuomitsee* meidät tiettyihin olosuhteisiin, katsomuksiin ja suorituksiin. Ei ole mitään ihmistä ”an sich”, josta filosofit jaarittelevat, vaan ainoastaan omanlaisensa tiettyyn rotuun kuuluva ihminen tietynä aikana ja tietyissä paikassa, ihminen joka taistelussa *annettua* maailmaa vastaan joko voittaa tai häviää, samalla kun maailmankaikkeus ympärillä pysyy jumalallisen välinpitämättömänä. Tämä taistelu on yhtä kuin elämä, ja Nietzschen merkityksessä taisteluna, jonka pontimena on tahto valtaan, julmaa, taipumatonta – taistelua ilman armoa.

Kasvissyöjät ja petoeläimet

III

Ihminen on petoeläin. Montaignen ja Nietzschen kaltaiset hienot ajattelijat ovat aina tienneet tämän. Kaikkien maata viljelevien kansojen samoin kuin paimentolaiskansojen satujen ja sananlaskujen elämänviisaus, paljon elämässään saavuttaneiden suurten ihmistuntijoiden – valtiomiesten, sotapäälliköiden, kauppiaiden, tuomareiden – lempeä ymmärrys, haaksirikkoutuneiden maailmanparantajien epätoivo ja äkäisten pappien nuhdesaarnat myös avoimesti todistavat tästä. Ainostaan idealistisilla filosofeilla – ja muilla teologeilla – ei juhlallisessa vakavuudessaan ole ollut rohkeutta myöntää sitä, minkä hekin kyllä sisimmässään hyvin tietävät. Ihanteet ovat heikkoutta. Ja kuitenkin myös heidän teoksistaan löytyy paljon lipsahduksia, joista saisi mainion kokoelman juuri ihmisen petomaisuutta kuvaavia mietelauseita.

Mutta tämä ymmärrys on nyt vihdoin otettava vakavasti. Epäily, ainoa filosofinen kanta, joka vielä ajassamme on mahdollinen, ja joka on sen *arvoinen*, ei salli enää minkäänlaista luikertelua. Siksi asetun niitä katsomuksia vastaan, joita viime vuosisadan (1800-luvun; suom. huom.) luonnontiede on kehittänyt. Eläinkunnan anatomista tarkastelua ja luokittelua hallitsee, niiden syntyhistoriaa vastaavasti, täysin materialistinen näkökanta. Sen kuvan rinnalle, jonka pelkästään silmämääräisesti voimme muodostaa kehosta, myös leikellystä ja kemiallisesti preparoidusta, erilaisilla kokeilla runnellusta ruumiista, ja joka johti Linnén perustamaan *systematiikkaan*, jota Darwinin koulukunta paleontologisesti on syventänyt, eli lepotilassa kuvattavien yksityiskohtien systematiikkaan; sen kuvan rinnalle voi asettaa myös aivan toisenlaisen, *elämän* eri lajien välistä järjestystä esittävän, epäsystemaattisen kuvan, joka avautuu vain oppimattoman myötälämisen, sisäisesti koetun ”minän” ja ”sinän” välisen sukulaisuuden kautta, sellaisena kuin sen näkee jokainen talonpoika ja myös jokainen aito runoilija ja taiteilija. Minua kiinnostaa eri eläinlajien *ilmehtiminen*, niiden *sielunelämä*, ruumiinrakenteen systematiikan olen jättänyt eläintieteilijöille. Näin olen päätenyt aivan toisenlaiseen arvojärjestykseen, ja se koskee *elämää, ei ruumista*.

Kasvi elää, vaikka on vain rajoitetussa mielessä eliö. Oikeastaan sen elämä on vain sisäistä elämää sen ympäristön ehdoilla. ”Se” hengittää, ”se” ravitsee itseään, ”se” lisääntyy, ja kuitenkin se varsinaisesti on vain *näyttämö* näille tapahtumille, jotka yhdessä muiden luonnonilmiöiden kanssa muodostavat kokonaisuuden. Paikallinen yön ja päivän vaihtelu, auringon säteily ja maaperän käymisprosessit ovat seikkoja, joita kasvi itse ei ole voinut haluta ja valita. Kaikki tapahtuu sen ympärillä ja siinä itsessään. Se ei etsi kasvupaikkaansa, ei ravintoa, ei myöskään muita kasveja, joiden kanssa se tuottaa jälkeläisiä. Se ei itse liikuta itseään; sitä liikuttavat tuuli, lämpö ja valo.

Tämänkaltaisen elämän yläpuolelle asettuu eläinten vapaaseen liikkumiseen perustuva elämä, tosin *kahdelle eri tasolle*. On anatomisesti kaikenlaisia lajeja, yksisoluisesta alkueläimestä lentokaloihin ja kavioläimiin, jotka hakevat ravintonsa *liikkumattomasta* kasvukunnasta. Kasvit eivät voi paeta eivätkä puolustaa itseään.

Vielä tämän elämän yläpuolelle kohoavat eläimet, jotka *tappavat ja syövät muita eläimiä*. Niiden saaliit ovat itsekin hyvin liikkuvia; myös ne kykenevät taistelemaan ja monella tapaa harhauttamaan vastustajaansa. Nuo saalistavat lajit niin ikään kattavat koko systematiikan. Jokainen vesipisara on taistelulentä, ja me, jotka maaseudulla jatkuvasti näemme tuota taistelua, niin että olemme jo unohtaneet sen itsestäänselvyyden, jopa koko taistelun olemassaolon, saatamme nykyään kauhuissamme seurata, miten mielikuvituksellisia muotoja tuo tappaminen ja tapetuksi tuleminen saakaan syvänmeren eläimistöissä.

Petoeläin on vapaasti liikkuvan elämän korkein muoto. Sillä on eniten vapautta toteuttaa itseään, muista riippumatta. Sillä on suurin vastuu itsestään, ja väistämättömässä taistelussa olemassaolosta, missä on *vain voittajia ja häviäjiä*, se on kaikkein yksinäisin. Juuri se, että ihminen on petoeläin, tekee hänestä niin arvokkaan.

Kasvissyöjä voi olla vain *saalis*, ja tältä kohtalolta se pyrkii välttymään pakenemalla, ei koskaan taistelemalla. Petoeläin *tekee* toisesta eläimestä saaliin. On elämää, joka sisimmältä olemukseltaan on vain pyrkimystä suojautua, ja on elämää, joka on hyökkäävää, kovaa, julmaa, tuhoavaa. Jo tavasta liikkua näkee tämän eron: toisaalla nopeata juoksua, poikittaisia hyppyjä ja väistöliikkeitä tai yritystä katkeutua; toisaalla *suoraviivaista* hyökkäämistä, esimerkiksi leijonan hyppy ja kotkan syöksy. Viekkaita voivat olla molemmat, sekä vahvat että heikot, molemmat omalla tavallaan. Älykkäitä,

siinä merkityksessä kuin ihminen on älykäs, *aktiivisesti* älykkäitä, ovat vain petoeläimet. Kasvisyöjät ovat näihin verrattuina tyhmiä, eivät ainoastaan ”vilpittömät” kyyhkyt ja elefantit, vaan myös kavio- ja sorkkaeläinten jaloimmatkin lajit: sonni, hevonen, hirvi, jotka ainoastaan sokea raivo tai kiima saa taistelemaan ja jotka muuten ovat niin kesyjä, että antavat vaikka lapsen paimentaa itseään.

Vielä suurempi kuin on ero liikkumistavoissa on ero aisteissa. Ja tähän eroon liittyvät myös erilaiset tavat luoda oma ”maailma”. Jokainen luontokappale elää jossakin ympäristössä, riippumatta siitä huomaako se sitä tai välittääkö se siitä. Vasta se salaperäinen, ihmisen ymmärrykselle avautumaton, erilaisten aistien luoma suhde, mikä vallitsee eläimen ja sen ympäristön välillä, muovaa samasta *ympäristöstä* jokaiselle yksilölle erilaisen *ulkomaailman*. Korkeimmalla tasolla olevien kasvisyöjien käytöstä ohjaa ennen kaikkea kuulo ja *hajuaisti*, kun taas kehittyneimmät petoeläimet *hallitsevat* muita *silmillään*. Hajuaisti on suojautumisen kannalta tärkein aisti. Nenä jäljittää *vaaran* alkuperän ja etäisyyden ja neuvoa oikean pakosuunnan siitä *poispäin*.

Petoeläimen silmä taas osoittaa *kohteen*. Suurten petoeläinten ja ihmisen kyky suunnata molemmat silmänsä yhteen pisteeseen jo saattaa *lamauttaa* saaliiksi katsotun eläimen. Jo vihamielisessä katseessa, jota välittömästi seuraa hyppy, aavistaa uhri väistämättömän kohtalonsa. Yhdensuuntaisesti eteen katsovat silmät ovat yhtä kuin ihmisen *maailman synty*, maailman, joka on *hänen katseensa luoma kuva*, joka ei ole vain valo ja värejä, vaan ennen kaikkea perspektiiviä, joka auttaa häntä arvioimaan *esineiden* etäisyyttä ja *liiketilaa*. Tällaiseen näkemiseen, johon kykenevät ainoastaan jaloimmat petoeläimet – kasvisyöjillä, esim. kavioläimillä, on sivuille katsovat silmät, jotka välittävät kaksi erilaista, *perspektiivitöntä* näkymää – jo sisältyy tuo *hallitsemisen* idea. Maailmankuva on yhtä kuin silmän hallitsema ulkomaailma. Petoeläimen silmät määrittävät esineet niiden asennon ja etäisyyden perusteella. Ne tuntevat horisontin. Ne arvioivat tällä *taistelukentällä* kohteet ja ehdot hyökkäykselle. Vainuaminen ja silmälläpito – metsäkauris ja haukka – suhtautuvat toisiinsa kuten orjana oleminen ja herrana oleminen. Tähän rauhalliseen, etäälle tarkentuvaan katseeseen liittyy määrätön vallantunne – tunne vapaudesta, joka on lähtöisin *ylemmyydestä* ja perustuu suurempaan *voimaan* – sekä varmuus siitä, ettei ole kenenkään saalis. *Maailma* on saalis. Ja tähän perustuu myös koko inhimillinen kulttuuri.

Tuon äärettömien etäisyyksien valomaailman rinnalle on tämä voimakkaiden eläinten synnynnäinen ylemmyys luonut myös erityisen syvän sielunelämän. Se arvoituksellinen jokin, jota kutsutaan *sieluksi* ja jonka olemusta mikään tiede ei voi selvittää, elimistömme jumalainen kipinä, jonka tässä jumalaisen julmassa, jumalaisen välinpitämättömässä maailmassa vain täytyy hehkua, tai sammua, se, jonka me ihmiset olemme tunnustavinamme sieluksi, itsessämme ja muissa, on *vastakkaisnapa* meitä ympäröivälle valomaailmalle, jonka myös mielellämme otaksumme sielulliseksi. Sielu on sitä selväpiirteisempi, mitä *yksinäisempi* on kyseinen yksilö, mitä päättäväisemmin se muodostaa *oman maailmansa*, jonka se asettaa koko ympäröivää maailmaa vastaan. Mikä on leijonan sielun vastakohta? Lehmän sielu. Kasvisyöjät korvaavat voimakkaan yksittäisen sielun suurella lukumäärällä, laumalla, massojen yhteisyydellä. Mitä vähemmän tarvitsee muita, sitä mahtavampi on. Petoeläin on kaikkien vihollinen. Se ei suvaitse reviirollaan ketään itsensä kaltaista – tästä juontuu *omaisuuden* majesteettinen käsite. Omaisuus tarkoittaa aluetta, jolla voi käyttää rajatonta valtaa, valtaa, joka on lunastettu taistelussa toisia petoja vastaan ja jota on myös voitokkaasti puolustettu. Tässä ei ole kyse nimellisestä *omistusoikeudesta*, vaan suvereenista *määräysvallasta*.

On olemassa ja selvästi toisistaan erotettavissa yhtäältä petoeläinten etiikka ja toisaalta kasvisyöjien etiikka. Kukaan ei voi tälle asialle mitään. Kyse on koko elämän sisäisestä muodosta, merkityksestä ja taktiikasta. Tämä on yksinkertainen *tosiasia*. Elämää voi tuhota, mutta sen laatua ei voi muuttaa. Kesyttetty, vangittu petoeläin – jokainen eläintarha tarjoaa tästä esimerkkejä – on sielullisesti työstetty, sairas, sisäisesti kuollut. On petoeläimiä, jotka vankeudessa lakkaavat syömästä ja kuolevat nälkään. Kasvisyöjät eivät joudu lupumaan mistään, kun niistä tehdään kotieläimiä.

Näin erilainen on kasvisyöjän *kohtalo* verrattuna petoeläimen *kohtaloon*. Toinen vaikuttaa meihin pelkästään masentavasti, toinen myös antaa meille jotakin. Kasvisyöjän esimerkki johtaa pelkurimaiseen nöyristelyyn, petoeläimen valta, voitto, ylpeys ja viha taas vaikuttavat meihin kohottavasti. Kasvisyöjän kohtalo on jotakin mihin se kärsien alistuu, kun taas petoeläin *on itse oma kohtalonsa*. Sisäisen luonnon taistelua ulkoista vastaan ei tule enää nähdä onnettomuutena – jollaiseksi Schopenhauer ja Darwin ymmärsivät ”taistelun olemassaolosta” (*struggle for life*) – vaan suurena elämän sisältönä, joka *aatelo* sen – näin ajatteli Nietzsche: *amor fati*. Ja ihminen on juuri petoeläin.

IV

Ihminen ei ole mikään yksinkertainen, ”luonnostaan hyvä” ja tyhmä olento, ei mikään puoliapina, jolla sattuu olemaan teknisiä taipumuksia, jollaiseksi Haeckel on hänet kuvannut ja Gabriel Max maalannut. Plebeijimäisen Rousseauin pitkä varjo on osaltaan ollut myötävaikuttamassa tällaisen karikatyyrin syntymiseen. Päinvastoin, ihminen soveltaa juuri samaa elämäntaktiikkaa kuin kaikki muutkin komeat, urheat, viekkaat, julmat petoeläimet. Hän hyökkää, tappaa ja hävittää. Hän haluaa olla herra, kun on kerran olemassa.

Onko siis ”tekniikka” todella vanhempaa kuin ihminen? Ei, ei toki. Ihmisen ja kaikkien muiden eläinten välillä on valtava ero. Niiden tekniikka on *koko lajin tekniikkaa* (Gattungstechnik). Se ei edellytä kekseliäisyyttä, ei kykyä oppia, eikä se voi kehittyä. Mehiläinen on, niin kauan kuin se on ollut olemassa, aina rakentanut kennonsa juuri niin kuin se rakentaa ne nykyäänkin, ja näin se tulee ne aina rakentamaan, kunnes kuolee sukupuuttoon. Se on sen yksi ominaisuus, kuten ovat myös sen siipien muoto ja sen väritys. Mutta eläintieteilijät, jotka keskittyvät vain anatomiaan, ovat erottaneet

toisistaan ruumiinrakenteen ja elämäntavan. Jos lähtökohtana pidetään elämän sisäistä muotoa, eikä ruumiinrakennetta, ovat tarkoitamani elämän taktiikka ja ruumiinosien tarkastelu yksi ja sama asia, molemmat ne ilmentävät jotakin orgaanista todellisuutta. ”Laji” ei ole minkään lepotilassa havaittavan vaan ainoastaan liikkeessä ilmenevän muoto, se ei edusta mitään tiettyä tapaa *olla*, vaan aina jotakin tapaa *tehdä*. Ruumiin muoto on *toimivan* ruumiin muoto.

Mehiläisten, termiittien, majavien aikaansaannokset ovat hämmästyttäviä. Muurahaiset tuntevat kasvienviljelyn, tienrakentamisen, orjatyövoiman käytön sekä sodankäynnin. Jälkeläisistä huolehtiminen, linnoituslaitteiden rakentaminen ja suunnitelmallinen vaeltaminen on ominaista monille lajeille. Kaiken sen, minkä ihminen osaa, on joku eläinlaji myös toteuttanut. Vapaasti liikkuvassa elämässä on uinuvina *mahdollisuuksina* erilaisia pyrkimyksiä. Ihminen ei saa aikaan mitään, mikä ei ole *kaikelle* elämälle mahdollista.

Kuitenkaan tällä kaikella ei pohjimmiltaan ole mitään tekemistä ihmisen soveltaman tekniikan kanssa. Koko eläinlajille ominainen tekniikka on *muuttumatonta*. Tätä tarkoittaa sana ”vaisto”. Koska eläimen ”ajattelu” on sidoksissa hetkelliseen aikaan ja paikkaan eikä tunne menneisyyttä enempää kuin tulevaisuuttakaan, ei se tunne myöskään kokemusta ja huolta. On väärin sanoa, että emo ”huolehtisi” poikasistaan. Huoli on tunne, joka edellyttää arveluita siitä mitä *on tapahtuva* ehkä vasta kaukanakin tulevaisuudessa, kuten häpeä tietoa siitä mitä *on tapahtunut*. Eläin ei osaa katua, eikä se myöskään voi joutua epätoivoon. Jälkeläisistä huolehtiminen kuten kaikki muukin on monen tyyppisessä elämässä vain hämää, tiedotonta viettien määräämää pakkoa. Se on *lajin*, ei *yksilön* ominaisuus. Lajille ominainen tekniikka ei ole ainoastaan muuttumatonta, se on myös *persoonatonta*.

Vain ihmisen soveltama tekniikka on *riippumatonta* koko lajin elämästä. Tämä on kaiken elollisen historiassa ainoa esimerkki siitä kuinka yksilö voi *tulla riippumattomaksi kaikesta lajityypillisestä käyttäytymisestä*. Jotta todella ymmärtäisi tämän tosiasian koko suunnattoman merkityksen, on sulateltava sitä pitkään. Tekniikka ihmisen elämässä on tietoista, omapäistä, muuttuvaista, persoonallista, *kekseliästä*. Sitä opiskellaan, ja sitä parannetaan. Ihmisestä on tullut oman elämäntaktiikkansa luoja. Siinä on hänen suuruutensa ja hänen kohtalonsa. Tämän luovan elämän sisäistä muotoa kutsumme *kulttuuriksi*, kulttuurin omistamiseksi, kulttuurin luomiseksi, kulttuurin potemiseksi. Ihmisen luomukset ovat tämän olemassaolon ilmausta *persoonallisessa* muodossa.

Ihmisen synty: käsi ja työkalu

V

Kuinka kauan tällaisen *kekseliään petoeläimen* tyyppi on ollut olemassa? Voisi yhtä hyvin kysyä: kuinka kauan ihminen on ollut olemassa? Mikä on ihminen? Kuinka hänestä on tullut ihminen?

Vastaus kuuluu: käden kehittymisen myötä. Se on verraton ase vapaasti liikkuvien lajien maailmassa. Verratkaamme sitä jonkin muun lajin kypälään, nokkaan, sarviin, hampaisiin tai pyrstöevään. Toisaalta myös on tuntoaisti juuri sen alueella niin herkkä, että sitä voi melkein pitää erityisenä, silmän ja korvan veroisena *aistielimenä*. Sillä on, paitsi kyky erottaa kuuma kylmästä, kiinteät aineet nesteistä ja kova pehmeästä, ennen kaikkea myös kyky määrittää erilaisten vastusten paino, muoto ja sijainti eli kaikki lähiympäristöön koskevat *avaruudelliset seikat*. Ja kaikki *toiminta* perustuu niin suuressa määrin juuri kädentaitoihin, että ne määräävät myös kävelytyylin ja siihen liittyvän asennon. Maailmassa ei ole mitään, mitä voisi verrata tähän yhtä aikaa tuntevaan ja toimivaan ruumiinosaan. Petoeläimen silmään, joka hallitsee maailmaa ”*teoreettisesti*”, liittyy nyt ihmiskäsi, joka auttaa hallitsemaan myös *käytännössä*.

Sen syntymän on täytynyt olla *yht'äkinen* – arvioituna kosmisessa mittakaavassa – kuin salamanisku, maanjäristys; kuten kaiken, millä on ratkaiseva ja korkeimmassa merkityksessä käänteentekevä vaikutus maailmantapahtumiin. Meidän on tässä myös sanouduttava irti niistä edellisen vuosisadan katsomuksista, jotka Lyellin geologisista tutkimuksista lähtien on liitetty käsitteeseen ”*evoluutio*”. Hidas, flegmaattinen muutos on kuvaavaa englantilaiselle luonteenlaadulle, ei luonnolle. Noita katsomuksia voitiin tukea sillä, että aikakausina, joista meillä on tietoa, ei tapahtunut mitään äkinäisiä muutoksia, ja kaikkiin esihistoriaa edeltäneisiin vuosimiljööniin suhtauduttiin kuin niitä ei olisi ollutkaan. Että voimme löytää toisistaan selvästi erottuvia geologisia kerrostumia, perustuu siihen, että jotkin tuntemattomasta syystä seuranneet tuntemattomat *katastrofit* ovat nuo kerrostumat synnyttäneet. Myöskään meillä ei olisi erilaisia fossiilisia *eläinlajeja*, elleivät ne olisi syntyneet *yht'äkkiä* ja pysyneet *samanlaisina*, kunnes kuolivat sukupuuttoon. Vaikka kuinka etsimme ja anatomisesti vertaillemme löytöjä, oletetuista ”*esi-isistämme*” emme tule saamaan *mitään* lisätietoa. Vanhimmat löydettyt ihmisen luurangot ovat samanlaisia kuin nykyihmisten luurangot. ”*Neandertalin ihmisiä*” näkee kaikissa kansankokouksissa. On myöskin aivan mahdotonta, että käsi, pystyssä käveleminen, tietty pään asento ja muut nykyihmisen ominaisuudet olisivat jotenkin seuranneet toisistaan. Kaikki tämä syntyi aivan yht'äkkiä ja yhtä aikaa. Maailmanhistoria etenee katastrofista toiseen, aivan siitä riippumatta, voimmeko ymmärtää tai selittää niitä vai emme. Nykyään, H. de Vriesistä lähtien, tätä kutsutaan mutaatioksi. On kyse sisäisestä muutoksesta, joka äkkiä tarttuu kaikkiin lajin yksilöihin, ilman ”*syitä*”, tietenkin, kuten kaikki todellisuudessa; on kyse tuosta kaiken todellisen salaperäisestä rytmistä.

Käden kanssa yhtä aikaa eivät syntyneet ainostaan tietty asento ja kävelytyyli, vaan – tätä ei vielä kukaan ole maininnut – myös *työkalu*. Käsi ilman asetta ei ole minkään arvoinen. Toimiakseen itse aseena se tarvitsee toista asetta.

Samalla kun työkalusta on tullut käden jatke, on myös *käsi muotoutunut sen käsittelyyn sopivaksi*. On mieletöntä yrittää ajallisesti erottaa toisistaan näitä tapahtumia. On mahdotonta, että ilman työkalua, edes lyhyen aikaa, olisi ollut myöskään toimivaa kättä. Varhaisimmat ihmisen ja hänen tarvekalujensa jäännökset ovat yhtä vanhoja.

Aseen *valmistuksen* tekniikka ja sen *käytön* tekniikka kyllä voidaan erottaa toisistaan, mutta vain *loogisesti*, ei ajallisesti. On viulunrakentamisen tekniikka ja viulunsoiton tekniikka, laivanrakennuksen taito ja taito purjehtia, taito valmistaa jousi ja taito ampua. Yksikään toinen petoeläin ei *valitse* asetta. Ja ihminen ei ainoastaan valitse sitä, vaan myös *valmistaa* sen, oman harkintansa mukaan. Näin hän on saavuttanut hirvittävän ylemmyyden taistelussa lajitovereitaan vastaan, muita eläimiä vastaan, ja koko luontoa vastaan.

Kuuluminen tiettyyn lajiin ei enää kahlitse häntä, mikä on ainutlaatuista koko tämän planeetan elollisen luonnon historiassa. Näin on syntynyt ihminen. Hän on suuressa määrin onnistunut vapauttamaan itseään paljaan kehonsa asettamista rajoituksista. Hänen vaistonsa, jotka liittävät hänet omaan lajiinsa, eivät ole vähimmäiskään määrin heikentyneet, mutta hänellä on myös niistä irtautunutta, yksilöllistä, lajista riippumatonta ajattelua ja toimintaa. Tämä vapaus on valinnanvapautta. Jokainen valmistaa oman aseensa, oman taitonsa ja harkintansa mukaan. Monet löydetty, virheellisinä hylätyt kappaleet todistavat vielä nykyään tuon varhaisen ”ajatustyön” vaivasta.

Että kuitenkin kappaleet ovat niin samankaltaisia, että niiden perusteella – otaksuttavasti väärin – erotellaan erilaisia ”kulttuureja”, kuten Acheulin ja Solutrén kulttuurit, ja tehdään kaikkien viiden maanosan osalta – varmasti väärää – aikavertailuja, johtuu siitä, että tuo lajin kahleista vapautuminen vaikuttaa vain suurena *mahdollisuutena* ja on aluksi hyvin kaukana mistään todellisesta individualismista. Kukaan ei halua esittää originellia. Ja yhtä vähän kukaan ajattelee toisten matkimista. Jokainen ajattelee ja tekee työtä itseään varten, mutta lajin elämä on niin mahtavaa, että tulos kaikesta huolimatta – vielä nykyäänkin – on kaikkialla samanlainen.

”*Silmän ajattelun*” eli suurten petoeläinten ymmärtävän, terävän katseen rinnalle on näin tullut ”*käden ajattelu*”. Edellisestä kehittyi sitten teoreettinen, refleктоiva ajattelu, ”mietiskely”, ”viisaus”; ja jälkimmäisestä käytännöllinen, toimintaan tähtäävä ajattelu, oveluus eli varsinainen ”intelligenssi”. Silmää kiinnostavat syy ja seuraus, käden toimintaperiaatteena on välineen suhde päämäärään. Sillä, onko jokin tarkoituksenmukaista tai ei – *tekijän* arvoarvostelmalla – ei ole toden ja epätoden, *katsojan* arvojen, totuuden kanssa mitään tekemistä. Tarkoitus on eräs *tosiasia*, syyn ja seurauksen välinen suhde eräs *totuus*. Näin ovat syntyneet nuo keskenään hyvin erilaiset totuusihmisen – papin, tiedemiehen, filosofin – ja todellisuusihmisen – poliitikon, sotapäällikön, kauppiaan – ajattelutavat. Siitä lähtien ja nykypäivään asti on käskevää, ojennettua, nyrkkiin puristettua kättä pidetty tahdon ilmauksena. Siksi myös voimme käden muodon ja käsialan perusteella arvailla kyseisen henkilön luonteenlaatua. Siksi on alettu puhua valloittajan raskaasta kädestä, liikemiehen onnekaasta kädestä, ja siksi rikollisen kädessä tai taiteilijan kädessä on nähty sielullisia tuntomerkkejä.

Käsi, ase ja yksilöllinen ajattelu ovat tehneet ihmisestä *luovan*. Kaikki mitä eläimet tekevät on lajityypillistä eikä rikastuta niiden elämää. Mutta ihminen, luova eläin, on moninaisilla keksinnöillään valloittanut koko maailman ja katsoo nyt oikeudekseen kutsua *omaa* lyhyttä historiaansa ”maailmanhistoriaksi”, jossa toimijana on koko ”ihmiskunta”, muun luonnon jäädessä taustalle, pelkäksi välineeksi.

Ajattelevan käden suoritusta kutsumme *teoksi*. Eläimet puuhastelevat, vain ihminen luo tekoja. Selvin osoitus tällaisesta erosta on tulenteke. Myös monet eläimet *näkevät*, miten tuli syttyy – syyn ja seurauksen – mutta ainoastaan ihminen *pohtii*, miksi se pitää sytyttää, ja miten sen voi sytyttää – siis tarkoitusta ja keinoa. Mikään toinen teko ei paremmin kuvaa sitä, mitä kutsumme *loovuudeksi*. Se on Prometeuksen teko. Pelottavin, mahtavin, arvoituksellisin luonnonilmiö – salama, metsäpalo – on siinä ihmisen itsensä esiin loihittavana, kaikkea muuta luontoa *vastaan*. Minkälaisen vaikutuksen onkaan tehnyt sieluun, kun ihminen ensimmäisen kerran katsoi itse sytyttämänsä liekkiin!

VI

Tuosta loputtoman yksitoikkoisesta ja vietinomaisesta ”lajin hyörintästä” kohonneen vapaan ja tietoisien *yksittäisen teon* suunnattomasta vaikutuksesta on sitten alkanut kehittyä varsinainen ihmissielu; ja siitä on tullut hyvin yksinäinen, myös verrattuna muihin petoeläinsieluihin. *Tietoisena* olentona – luoden ylpeän ja alakuloisen katseen omaan kohtaloonsa, hillitön vallantunne aina toimintavalmiissa nyrkissään, jokaisen vihollisena, tappaen ja *vihatun* – se on lujasti päättänyt joko voittaa tai kuolla. Tähän sieluun mahtuu tuskaa enemmän kuin mihinkään eläinsieluun. Se on sovittamaton vastakohta *koko* maailmalle, josta juuri sen oma luomiskyky on sen erottanut. Se on *kapinoitsijan* sielu.

Varhainen ihminen on kuin petolintu, joka rakentaa pesänsä etäälle muista. Vaikkakin jotkut ”perheet” kerääntyvät yhteen, on kyse hyvin löyhästä liitosta. Vielä ei tunneta heimoja, puhumattakaan kansoista. On vain satunnainen joukko miehiä, jotka juuri sillä hetkellä eivät tappele keskenään, ja heidän naisensa ja näiden lapset, vailla minkäänlaista yhteisyydentunnetta, täydellisessä vapaudessa; ei ole ”meitä”, on vain lauma paljaita lajinsa edustajia.

Näiden suurten yksinäisten sielu on läpikotaisin sotaisa, epäluuloinen, kateellisen vallan- ja saaliinhimoinen. Sitä kannattelee paatos, jota ilmentävät sanat ”minä” ja ”minun”. Sille on tuttu tuo tunnekuuhu, joka aina nousee, kun veitsi leikkaa vihollisen lihaa, kun voitonriemussa saa kuulla vastustajan voihkeen ja aistia tuoreen veren tuoksun. Myös jokainen oikea ”mies” vielä myöhäisten kulttuurien kaupungeissa toisinaan tuntee sisällään tuon alkusielun jo

sammumassa olleen poltteen ja sulkee korvansa ainaiselta ruikutukselta ”hyödystä” ja ”työn säästämisestä”. Vielä vähemmän hän silloin haluaa kuulla mitään säälistä, sovinnosta tai rauhankaipuusta. Hän haluaa estottomasti ylpeillä sillä, että voimansa ja menestyksensä vuoksi on niin laajalti pelätty, ihailtu ja vihattu; ja hän kiihkeästi pyrkii kostamaan kaikelle, sekä elolliselle että elottomalle, mikä jo pelkällä *olemassaolollaan* saattaa loukata hänen ylpeyttään.

Tämä sielu sitten jatkaa vieraantumistaan *kaikesta* luonnosta. Kaikkien muiden petoeläinten aseet ovat *luonnollisia*; ihmisen kantama, taidokkaasti valmistettu ja tiettyyn tarkoitukseen suunniteltu, harkiten valittu ase vain ei sitä ole. *Näin on saanut alkunsa ”taide”, jonakin luonnolle vastakkaisena.* Jokaisessa ihmisen soveltamassa teknisessä menetelmässä on kyse jostakin taidosta, ja sellaiseksi sitä on aina kutsuttu. On jousella ampumisen taito, taito ratsastaa, sodankäynnin taito, erilaiset rakennustaidot, hallitsemisen, uhraamisen ja ennustamisen taidot, taito maalata, valmistaa säkeitä, suorittaa tieteellisiä kokeita. Konstailua, *luonnonvastaista* on kaikki ihmistyö tulenteosta lähtien, aina varsinaisiin myöhempien korkeakulttuurien taiteisiin asti. Luonnolta on riistetty *luomisen etuoikeus.* Jo ”vapaa tahto” sellaisenaan on kapinaa, ei mitään muuta. *Luova* ihminen on katkaissut yhteytensä luontoon; jokainen uusi luomus vain etäännyttää häntä siitä ja tekee hänestä sille entistäkin vihamielisemmän. Juuri tuo onneton, lakkaamatta syvenevä ihmisen maailman ja maailmankaikkeuden välinen dualismi on hänen ”maailmanhistoriaansa”; se on juuri kohdusta putkahtaneen, äidilleen nyrkkiä puivan kapinallisen historiaa.

Se päättyy *traagisesti*, sillä luonto on *voimakkaampi.* Ihminen *pysyy* siitä riippuvaisena, koska se kaikesta huolimatta käsittää myös hänet, oman luomuksensa. Kaikki suuret kulttuurit ovat kokeneet lopullisen tappion. Kokonaiset rodut jäävät, sisäisesti tuhottuina, murtuneina, hedelmättömyyteen ja hajaannukseen tuomittuina uhreina virumaan taistelulentälle. Taistelu luontoa vastaan on toivoton, ja kuitenkin se tullaan käymään loppuun asti.

Toinen aste: puhuminen ja yhteistoiminta

VII

Kuinka pitkään kesti tuo käsiaseiden aikakausi, eli kuinka kauan ihminen on ollut olemassa, siitä meillä ei ole tietoa. Vuosien määrällä tosin ei ole merkitystä, mutta vielä nykyään se arvioidaan aivan liian suureksi. Ei ole kyse miljoonista, ei edes sadoista tuhansista vuosista; mutta varmasti kyllä useista vuosituhansista.

Tuota kautta seurasi toinen yhtä käänteentekevä, yhtä nopea ja raju, ihmiskohtaloon perusteellisesti vaikuttanut muutos, toinen ”mutaatio”, merkityksessä, jonka sanalle edellä annoimme. Esihistoriaan kohdistuva tutkimus on jo kauan sitten huomannut tämän. Äkkiä museoesineet saavatkin aivan uuden ilmeen. Alkaa esiintyä saviastioita, jälkiä ”peltoviljelystä” ja ”karjankasvatuksesta” – mitkä termit ovat aivan liian moderneja kuvaamaan tuon ajan käytäntöjä – asumusten rakentamisesta, haudoista, myös jonkinlaisista liikennejärjestelyistä. Teknisen ajattelun ja toiminnan uusi kausi ilmoittaa tulostaan. Lähtien museointinäkökulmasta, pelkästä innosta järjestellä löytöjä, on nyt kovin pinnallisesti erotettu toisistaan varhaisempi ja myöhäisempi, paleoliittinen ja neoliittinen, kivikausi. Tosin tämä viime vuosisadalta periytyvä jako on jo pitkään muillekin aiheuttanut mielipahaa, ja sitä on jo kymmeniä vuosia pyritty korvaamaan jollakin toisella. Termien mesoliittinen, mio-, mixoneoliittinen käyttö kuitenkin viittaa siihen, että yhä vain pitäydytään pelkkään *esineiden* luokitteluun, ja tämän vuoksi ei päästä eteenpäin. Mikä muuttuu, eivät siis ole välineet, vaan *ihminen.* Vielä kerran: Ihmisen historia voidaan selittää ainoastaan sielusta lähtien.

Tämä mutaatio voidaan melko tarkkaan ajoittaa, noin viidennelle vuosituhannelle e.Kr. Viimeistään kaksi vuosituhatta myöhemmin jo saavat alkunsa Egyptin ja Mesopotamian korkeakulttuurit. Näemme, että historian tempo traagisesti kiihtyy. Aikaisemmin ei yksittäisillä vuosituhansilla ollut suurta merkitystä, nyt jokainen vuosisatakin on hyvin tärkeä. Vierimään lähtenyt kivi syöksyy raivoisesti hyppien kohti kuilua.

Mitä on tapahtunut? Kun tunkeudumme syvemmälle tähän ihmisen toiminnan uuteen muotomaailmaan, havaitsemme siellä pian hyvin monimutkaisia yhteyksiä. Kaikki nämä tekniikat edellyttävät toisiaan. Kotieläinten pito edellyttää rehukasvien viljelyä, ravintokasvien kylväminen ja korjaaminen veto- ja kuormajuhtien käyttöä, nämä puolestaan aitausten rakentamista, kaikenlaiset rakennustyöt materiaalien valmistusta ja kuljetusta, tämä taas teitä, juhtia ja veneitä.

Minkälainen *sielullinen* mullistus sitten liittyy tähän kaikkeen? Sellainen, joka vasta mahdollistaa suunnitelmallisen *yhteistoiminnan.* Aikaisemmin jokainen eli omaa elämäänsä, valmisti itse aseensa, kävi yksin päivittäistä kamppailuaan. Kukaan ei kääntynyt toisen puoleen. Tähän tuli nyt yht’äkkäinen muutos. Nuo uudet menettelytavat edellyttävät sitkeitä, jopa useiden vuosien pituisia rupeamia, mahdollisesti hyvin laajalla alueella – ajateltakoon vain kuinka pitkä matka on puiden kaatamisesta siihen, kun niistä rakennettu laiva lasketaan vesille. Ne rakentuvat sekä peräkkäisistä että rinnakkaisista, tarkoin järjestetyistä yksittäisistä suorituksista. Ja tällainen toiminta kokonaisuudessaan edellyttää *sanallista viestintää.*

Juuri tuolloin on ihmisen täytyntä oppia puhumaan. Muutos oli siis hyvin nopea, kuten ovat kaikki ratkaisevat ja peruuttamattomat muutokset, ja liittyi saumattomasti noiden uusien teknisten menettelytapojen käyttöönottoon. Tämä

voidaan todistaa.

Mitä on ”puhe”? Epäilemättä eräs tapa ilmaista asioita, toimintaa, jota joukko ihmisiä taukoamatta voi keskenään harjoittaa. ”Kieli” on vain sen eräs abstraktio, puheen sisäinen muoto eli kielioppi, joka määrää lauseiden rakenteen ja myös sanojen taivutukset. Tällaisen muodon täytyy yleistyä, ja sen myös täytyy olla jossain määrin pysyvä, jotta se palvelisi tiedonvälitystä. Olen aikaisemmin osoittanut, että puhetta, jossa tapahtuu lauseenmuodostusta, edelsivät yksinkertaisemmat ilmaisumuodot – näkyvät merkit, signaalit, eleet, huudahtelut – joista on jäänyt jälkiä vielä nykyistä lauseopillista puhetta tukeviin keinoaroihin kuten intonaatio, painotukset, elehtiminen, käsiliikkeet. Kirjoituksessa niitä edustavat välimerkit.

Kuitenkin on ”*sujuva*” puhe sisältönsä puolesta jotakin aivan uutta; ja aina Hamannista ja Herderistä lähtien on myös kovasti pohdittu sen syntyhistoriaa. Että mikään tähänastisista vastauksista ei tyydytä meitä, johtuu siitä, että jo kysymyksenasettelu perustuu väärin käsityksiin. Puheen alkuperää nimittäin ei voi jäljittää itse puheaktista, kuten ajattelivat nuo kaikelle todellisuudelle vieraat romantikot, jotka katsoivat kielen syntyneen ”ihmiskunnan alkuroudesta” – ei, vielä pahempaa: kieli oli muka jo alunperin täyttä runoutta; yhtä aikaa tarua, lyriikkaa ja rukousta, ja proosa nähtiin sitä myöhempanä ja alempana, vain arkikäyttöön soveltuvana kielimuotona. Mutta silloin täytyisi kielen sisäisen muodon, kieliopin, lauseiden loogisen rakenteen näyttää aivan toisenlaiselta. Juuri alkukantaiset kielet, kuten bantu- ja turkkilaisheimojen kielet, erityisen selvästi ilmentävät pyrkimystä täysin kirkkaisiin ja teräviin *erotteluihin*, jotka eivät jätä sijaa väärinkäsityksille.

Mutta tämä johtaa kaiken romantiikan vihollisten, rationalistien, perusvirheeseen. He aina lähtevät käsityksestä, että lause ilmaisisi *arvostelman* tai *ajatuksen*. He istuvat kirjojen ympäröimänä kirjoituspöytänsä ääressä ja pohtivat omaa ajatteluaan ja kirjoittamistaan, mikä saa heidät pitämään ”ajatusta” puhumisen *tarkoituksena*. Koska pöydän ääressä ei yleensä ole muita, he keskittyvät tarkastelemaan puhumista, eivät *kuuntelemista*, kysymystä, eivät *vastausta*, minää, eivät *sinää*. He sanovat ”kieli”, kun tarkoittavat puhetta, esitelmää, tutkielmaa. Heidän käsityksensä kielen synnystä on *monologinen* ja siksi väärä.

On väärin kysyä miten, on kysyttävä *milloin* sanallinen puhe on saanut alkunsa. Ja tällöin kaikki selviää. Eniten väärinymmärretty tai vähimmälle huomiolle jätetty on lauseista koostuvan puheen *tarkoitus*, ja se selviää, kunhan ensin tiedetään, *mistä lähtien* on puhuttu *sujuvasti*. Tuo tarkoitus käy kirkaasti ilmi tavasta, jolla lauseita muodostetaan. Puhuminen ei tapahdu monologina vaan *dialogina*, lauseet eivät seuraa toisiaan kuten puheessa vaan ne syntyvät useiden ihmisten välisen keskustelun (*Unterredung*) tuloksena. Tarkoituksena ei ole yksinään yrittää ymmärtää asioita mietiskelyn kautta vaan kysymällä ja vastaamalla päästä keskinäiseen *yhteisymmärrykseen*. Mitkä sitten ovat puhumisen alkuperäisiä muotoja. Ei arvostelma, lausunto, vaan käsky, kuuliaisuuden ilmaus, toteamus, kysymys, myöntäminen, kieltäminen. Eli lauseet, jotka *aina* on osoitettu toiselle ja jotka alunperin ovat varmasti olleet hyvin lyhyitä: Tee tämä! Valmis? Kyllä! Ala! Sanat *käsitteinä* ovat vasta seurausta lauseiden tarkoituksesta, joten aluksi metsästäjäheimon sanavarasto on aivan toinen kuin karjankasvattajilla tai jollakin merenkävijäkansalla. Aluksi puhuminen oli vaikeaa, ja silloin varmasti sanottiin vain se, mikä oli aivan välttämätöntä. Vielä nykyäänkin talonpoika on vaitelias verrattuna kaupunkilaiseen, joka puhumaan tottuneena ei voi pitää suutaan kiinni ja vain ajankuluksi jaarittelee ja alkaa käydä keskusteluja, heti kun hänellä ei ole mitään tekemistä, riippumatta siitä, onko hänellä mitään sanottavaa vai ei.

Puhumisen tarkoitus alunperin oli auttaa *tekemään jotakin*; tiettyssä tarkoituksessa, tiettyyn aikaan, tiettyssä paikassa, tietyillä välineillä. Tämä kaikki oli ensin saatava selvästi ja yksikäsitteisesti ilmaistuksi; ja käskijän ponnistuksista tehdä itsensä ymmärretyksi sekä saada muut toimimaan halutulla tavalla ovat syntyneet kieliopin säännöt, joiden mukaan sanat luokitellaan ja lauseet muodostetaan, joiden mukaan käsketään, kysytään ja vastataan. Kielioppi siis syntyi palvelemaan *käytännöllisiä*, ei mitään *teoreettisia* tarkoituksia. Teoreettisilla pohdinnoilla ei ole mitään osaa puhutun kielen syntyhistoriassa. Kaikki puhuminen on luonteeltaan käytännöllistä ja on saanut alkunsa ”käden ajattelusta”.

VIII

Yhteistyöhön viittaa myös saksan sana *Unternehmen*. *Puhuminen ja yhteistyö* edellyttävät toisiaan, aivan kuten *käsi ja työkalu*. Puhuminen toisille on saanut sisäisen, kieliopillisen muotonsa erilaisten projektien toteuttamisen myötä, ja näiden vakiintuneet käytännöt taas ovat kieleen sidotun ajattelun tulosta. Sillä puhuminen tarkoittaa *ajatusten välittämistä* muille. Jos puhuminen tapahtuu osana toimintaa, on se *aistein havaittavilla* välineillä toteutettavaa *henkistä* toimintaa. Hyvin pian se saattaa irtautua välittömästä yhteydestään ruumiilliseen työhön. Tähän juuri liittyy se käänne, jonka sijoitimme 5. vuosituhannele e.Kr. Ajattelu, henki, ymmärrys – miten sitä kutsutaankin – joka kielen avulla on vapautunut sidoksestaan käden taitoihin, asettuu nyt uutena mahtina sielun ja elämän vastapeluriksi. Äkkiä esiin sukeltavan, vallankumouksellisen, *puhtaasti henkisen pohdiskelun*, ”*laskemisen*”, tuloksena syntyy ajatus, että *yhteistyötä tekevä yksikkö* on vaikutukseltaan jättiläisen veroinen. Tai kuten *Faustin* Mefisto asian ironisesti ilmaisee:

”Jos minulla on varaa kuuteen hevoseen,
eikö minulla silloin ole niiden voimat?
Voisin juoksennella paikasta toiseen,
kuin minulla olisi 24 jalkaa.”

Ihminen haluaa petoeläimenä *tietoisesti* kasvattaa ylemmyyttään vielä paljon suuremmaksi kuin on se, joka perustuu hänen ruumiinvoimiinsa. Hän uhraa tahdolleen suurempaan valtaan erään juuri *omaan* elämäänsä liittyvän tärkeän piirteen. Ensimmäinen askel on kun hän alkaa *ajatella*, tehdä *laskelmia* siitä, kuinka voisi *lisätä vaikutustaan*. Hän ymmärtää että joutuu sen eteen jossain määrin luopumaan henkilökohtaisesta vapaudestaan. Sisimmässään hän kuitenkin uskoo pysyvänsä riippumattomana. Mutta jokainen askel historiassa on peruuttamaton. Ajan suuntaa *ei* voi kääntää, ei siis myöskään elämän suuntaa. Kun kerran on totuttautunut yhteistyöhön ja päässyt nauttimaan sen hedelmistä, alkaa ihminen yhä tiukemmin sotkeutua noihin sidoksiin, jotka sitten koituvat hänen kohtalokseen. *Yhteistyötä palveleva ajattelu* alkaa aina vain mahtavampana hallita hänen sielunelämäänsä. Ihmisestä on tullut oman ajattelunsa orja.

Askel pelkästään henkilökohtaisten työkalujen käytöstä yhteisyrityksiin merkitsee menettelytapojen *luonnottomuuden* valtavaa kasvua. Keinomateriaalien työstämisellä, saviastoiden valmistamisella, kutomisella ja korien punomisella ei vielä ollut suurta merkitystä, vaikka ne jo olivatkin jotakin paljon henkistyneempää ja *luovempaa* kuin mitä aikaisemmin oli tehty. Useimmista käytössä olleista menetelmistä meillä ei enää ole mitään tietoa, mutta joistakin on jäänyt jälkiä, jotka todistavat valtavista älynlahjoista. Kyse on ennen kaikkea hankkeista, jotka ovat syntyneet ”*rakentamisen ajatuksesta*”. Tiedämme varmasti, että oli piikivikaivoksia ilmastoituine kuiluineen ja pönkkäpuilla tuettuine käytävineen, missä louhinta tapahtui hirvensarvista tehdyillä työkaluilla – Belgiassa, Englannissa, Itävallassa, Sisiliassa, Portugalissa – jo paljon ennen kuin tunnettiin metalleja. ”Varhaisneoliittisella” ajalla oli Portugalin, Luoteis-Espanjan ja Bretagnen välillä Etelä-Ranskan kiertänyttä vilkasta liikennettä, samoin Bretagnen ja Irlannin välillä. Tuo oletettavasti säännöllinen laivaliikenne tietenkin edellytti merikelpoisia aluksia, joiden tyypistä meillä tosin ei ole tietoa. Espanjassa on valtavan suurista veistetyistä kivistä pystytettyjä megaliittirakennelmia, joiden katelaatat saattavat painaa yli 100 000 kiloa. Ne on täytynyt tuoda paikalle pitkienkin matkojen takaa, ja ne on täytynyt asetella paikoilleen soveltamalla jotakin meille tuntematonta tekniikkaa. Mahdetaanko täysin ymmärtää, mitä kaikkea tuollainen hanke edellyttää: kuinka paljon ajatustyötä, neuvotteluja ja neuvontaa, valvontaa, määräilyä, kuukausia ja vuosia kestäviä valmisteluja ennen kuin materiaalit saadaan hankituksi ja kuljetetuksi paikanpäälle; kuinka suurta logistista kykyä ajallisesti ja paikallisesti sovittaa yhteen erilaiset alihankinnat; kuinka suurta aloitteellisuutta tehdä tuollainen kokonaissuunnitelma ja kuinka suurta rohkeutta astua johtamaan sen toteuttamista. Kuinka pitkää ennakkosuunnittelua edellyttääkään avomerelle suuntautuva laivamatka verrattuna aikaan, mikä menee piikiviveitsen valmistamiseen. Tuon ajan kalliopiirroksissa kuvatus ”yhdistetyn jousen” valmistaminen erilaisista jänteistä, sarvista ja tietyistä puulajeista jo edellytti monimutkaista, 5-7 vuoden rupeamaa. Ja ”rattaiden keksiminen”, kuten niin naiivisti sanotaan; kuinka paljon ajatustyötä, erilaisia järjestelyjä ja toimia se edellyttikään, liittyen niiden tarkoitukseen, sekä tapaan, jolla niillä ”ajetaan”, reittien valitsemiseen ja itse teiden rakentamiseen – tätä monikaan ei ole tullut ajatelleeksi. Mistä hankittiin tai miten jalostettiin vetojuhdat, kuinka paljon niitä voitiin kuormittaa, kuinka niitä hoidettiin ja kuinka ne majoitettiin?

Aivan toisenlainen luomismaailma on saanut alkunsa ”*siittämisen ajatuksesta*”, nimittäin kasvien ja eläinten *jalostamisesta*, missä ihminen onkin astunut luovan luonnon paikalle, sitä matkien, muuttaen, parantaen ja raiskaten. Siitä lähtien kun ihminen on *viljellyt* kasveja, eikä ainoastaan kerännyt niitä, on hän varmasti myös ymmärtänyt muokata niitä omiin tarkoituksiinsa sopivammiksi. Ainakin tehdyt löydöt todistavat lajeista, joita ei tavata viljelemättömästä luonnosta. Ja vanhimmissa löydetyissä eläinten luissa, jotka viittaavat jonkinlaiseen karjanhoitoon, on jo nähtävissä nuo ”kesyttämisen” seuraukset, jotka varmasti ovat osittain myös *tietoisien* jalostamisen tulosta. Petoeläimen saaliin käsite saa laajennuksen: ei ainoastaan tapettu eläin ole saalis ja jonkun omaisuutta, vaan myös laiduntava lauma, aitauksessa tai aitauksen ulkopuolella. Se kuuluu jollekin, jollekin heimolle tai metsästäjäjoukolle, joka myös puolustaa oikeuttaan siihen. Sen vieminen jalostustarkoituksessa vankeuteen, mikä edellyttää rehuviljelyä, on vain yksi monista omistamisen muodoista.

Olen osoittanut, että aseella varustetun käden syntyä loogisesti seurasi jako kahteen eri toimintaan: aseiden valmistukseen ja sen käyttöön. Samoin seuraa nyt kielen mahdollistamasta yhteistoiminnasta ero *ajatustyön* ja *käsin suoritettavan* työn välillä. Jokaisessa yhteisyrityksessä voidaan erottaa *suunnitteleminen toteutuksesta*, ja niissä aina käytännöllisellä ajattelulla on ensimmäinen ja tärkein sija. *On johtotehtäviä, ja on suorittavaa työtä*: tästä on tullut peruuttamaton, kaiken inhimillisen tekniikan soveltamisen perusmuoto. On sitten kyse suurriistan metsästyksestä tai temppelein rakentamisesta, sodankäynnistä tai maatalouden harjoittamisesta, yrityksen tai valtion perustamisesta, karavaaniretkestä, kapinasta tai jostakin muusta rikollisesta toiminnasta – aina tarvitaan kekseliäs aloitteentekijä, jolla on jokin idea ja joka johtaa sen toteuttamista, joka antaa määräykset ja jakaa tehtävät. Lyhyesti: tarvitaan synnynnäinen johtaja, johtamaan niitä, jotka itse eivät sitä ole.

Mutta kielen mahdollistamassa yhteistoiminnassa ei ainoastaan ole erotettavissa kahta eri tekniikkaa, jotka vuosisadasta toiseen yhä selvemmin eriytyvät toisistaan, vaan myös *ihmiset* voidaan jakaa kahteen ryhmään, sen mukaan kumpi tekniikka paremmin vastaa heidän kykyjään. Kaikessa on sovellettava sekä johtamisen tekniikkaa että toimeenpanevaa tekniikkaa, ja on itsestään selvää, että *politiikassa ja taloudessa toisistaan aina erottuvat luontaiset käskijät ja luontaiset tottelijat, subjektit ja objektit*. Tämä on ollut jo tähän mennessä niin moninaisia muotoja saaneen ihmisten elämän perusmuoto siitä lähtien, kun tapahtui tuo suuri muutos, *jonka vaikutus lakkaa vasta kun itse elämä lakkaa*.

On myönnettävä, että se on jotakin luonnotonta ja teennäistä – sitähan ”kulttuuri” on. Sillä voi olla – ja on joskus myös todella ollut – kohtalokkaita seurauksia, koska kuvitellaan, että siitä jollakin keinolla päästäisiin eroon. Mutta se on, kaikesta huolimatta, *tosiasia*, joka pysyy. Hallitseminen, päätösten teko, johtaminen, käskeminen ovat *taitoja*, vaikeaa tekniikkaa, ja ne vaativat, kuten kaikki muukin, myötäsyttyistä lahjakkuutta. Vain lapset luulevat, että kuningas myös nukkuu kruunu päässä, ja suurkaupunkien ali-ihmiset, marxilaiset kynäilijät, kuvittelevat talouselämän johtajista jotakin samantapaista. Yrittäjä itse tekee *työtä*, mikä vasta antaa myös työläisille työtä. Samoin ovat keksiminen, ajattelu, laskelmien teko, uusien menetelmien käyttöönotto terävien päiden *luovaa* toimintaa, jonka väistämättömänä seurauksena vähemmän luovat pääsevät tekemään heille sopivaa suorittavaa työtä. Tähän liittyy tuo jo muodista mennyt jako nerouteen ja lahjakkuuteen. Nerous (*Genie*) on – sananmukaisesti – luomisvoimaa, joissakin yksilöissä hehkuva pyhä kipinä, joka sukupolvien ketjussa arvoituksellisesti aina joskus syttyy, ja sitten sammuu, valaisten kokonaisia aikakausia. Lahjakkuudessa on kyse kyvystä harjoittelemalla oppia suoriutumaan erilaisista perinteisistä tehtävistä, ja sillä voi olla suuri vaikutus; mutta ilman neroutta ei lahjakas henkilö pääse käyttämään lahjojaan. Nerous sen sijaan ei edellytä lahjakkuutta.

Ihmiset ovat luonnostaan *eriarvoisia*; on niitä, jotka ovat syntyneet hallitsemaan, ja on niitä, jotka ovat syntyneet palvelemaan; niitä, jotka johtavat muiden elämää, ja niitä, joiden elämää muut johtavat. Tuo ero on aivan ilmeinen, ja terveinä aikoina, terveen väestön keskuudessa, se vaistomaisesti myös tunnustetaan, yhtenä *tosiasiana*; mutta rappiokausina useimmat pakottautuvat kieltämään sen tai olemaan sitä näkemättä – mistä nyt todistaa tuo puhe ”kaikkien luonnollisesta samanarvoisuudesta”.

IX

Kielen mahdollistama yhteistoiminta merkitsee hirvittävää vapauden, vanhan, petoeläimelle kuuluneen vapauden rajoittamista – *niin johtajille kuin johdettaville*. Heistä tulee *kaikista* henkisesti, sielullisesti ja ruumiillisesti jonkin suuremman kokonaisuuden osia. *Kutsumme sitä organisaatioksi*. Se tarkoittaa toiminnallisen elämän kokoamista ja vakiinnuttamista tiettyihin muotoihin, valmiutta ryhtyä eri tyyppisiin hankkeisiin. Yhteistyö merkitsee ratkaisevaa askelta *orgaanisesta elämästä organisoituun elämään*, siirtymistä *luonnollisista yhteensuhteista keinotekoisin* ryhmittymiin, muuttumista joukosta kansaksi, heimoksi, säädyksi ja valtioksi.

Yksittäisten petoeläinten välisten tappeluiden sijasta on nyt alettu käydä *sotia*, johtajien komennossa, heimo heimoa vastaan; on marssittu, hyökätty ja taisteltu. Hävinneen puolen on täytyntä alistua voittajien sille pakottamaan *lakiin*. Ihmisten oikeus on aina *vahvemman oikeutta*, johon heikomman on täytyttävä, ja tällaista pysyvämpää heimojen välistä oikeutta kutsutaan ”*rauhaksi*”. Samanlaisen rauhan on vallittava myös heimon *sisällä*, jotta se tarvittaessa voi suunnata voimansa ulospäin: *valtio tarkoittaa ulkoisten haasteiden varalle luotua kansan sisäistä järjestystä*. Valtio on muotona, *mahdollisuutena* samaa, mitä kansan historia on *toteutuneena*. Ja historia on *sotahistoriaa*, on sitä nykyään, ja on aina ollut. Poliitikka, jossa taistelua käydään henkisemmin aseina, on vain tilapäinen sodan korvike. *Armeija* on alunperin ollut yhtä kuin kyseisen kansan koko miespuolinen väestö. Yksittäisen vapaan petoeläimen luonne on oleellisilta osiltaan sama kuin järjestyneen kansan, joka on kuin *sielulla varustettu, monikälinen eläin*. Hallinnon, sodankäynnin ja diplomatian tekniikat ovat samaa juurta ja ovat kaikkina aikoina olleet sisäiseltä olemukseltaan hyvin lähellä toisiaan.

On kansoja, joilla tuo petoeläinluonne on säilynyt erityisen korostuneena, mikä liittyy niiden voimakkaaseen rotutunteeseen. Ne ovat ryöstäviä, valloittavia *herrakansoja*, jotka rakastavat *ihmisten* välistä taistelua; ne jättävät *luontoa vastaan* käytävän taloudellisen taistelun muille kansoille, pyrkivät alistamaan ne sekä anastamaan itselleen niiden työn hedelmät. Niin kauan kuin on osattu purjehtia, on myös harjoitettu merirosvousta; paimentolaiselämään ovat aina kuuluneet hyökkäykset kauppakaravaanien kimppuun; ja niin kauan kuin on ollut talonpoikia, on myös ollut heitä orjuuttava sotainen aatelisto.

Järjestyneeseen yhteistyöhön liittyy myös elämän jakautuminen *poliittisiin ja taloudellisiin* pyrkimyksiin; yhtäällä tavoitellaan *valtaa*, toisaalla *saalista*. Tämä jako – satureihin ja käsityöläisiin, huoveihin ja talonpoikiin – ei aina ollut

kansojen *sisäistä*, vaan saattoi olla kokonaisia heimoja, jotka keskittyivät vaikkapa vain *yhdentaiseen* taloudelliseen toimintaan. On ollut metsästäjä-, karjankasvattaja-, maanviljelijäkansoja, on ollut kaivos-, savenvalaja- sekä kalastajakylä, merenkävijöiden ja kauppiaiden poliittisia järjestöjä. Ja niiden ohella valloittajakansoja, jotka eivät harjoittaneet minkäänlaista taloudellista toimintaa. Mitä ankarammaksi käy taistelu vallasta ja saaliista, sitä voimakkaammin sitovat yksilöitä toisiinsa sekä oikeus että väkivalta.

Varhaisten heimojen keskuudessa ei yksilön elämä merkinnyt juuri mitään. Esimerkiksi jo islantilaisista saagoista voi saada käsityksen siitä, kuinka harva laiva suurta merta ylittäessään koskaan tuli perille, kuinka harva suuriin rakennushankkeisiin panoksensa antanut koskaan näki niitä valmiina, kuinka kuivuuden aiheuttama kato saattoi johtaa kokonaisten heimojen kuolemaan – tärkeätä oli vain, että riittävän moni eli riittävän vanhaksi, jotta kokonaisuuden *sielu* ei päässyt kuolemaan. Hyvinä aikoina *lukumäärä* taas nopeasti kasvoi. Yhden tai useammakaan kuolema ei sinänsä merkinnyt mitään; perikadolla ymmärrettin ”meidän” muodostaman *organisaation sammumista*.

Tähän kasvavaan, molemminpuoliseen riippuvuuteen liittyy tuo luonnon hiljainen mutta perusteellinen kosto sille olennolle, joka riisti siltä luomisen etuoikeuden. Tästä luonnonvastaisesta luojasta, tästä ainoasta kapinallisesta koko elävässä luonnossa, on tullut oman luomisensa *orja*. Kulttuurista, keinotekoisten, ihmisten itsensä luomien elämänmuotojen varsinaisesta sisällöstä, rakentuu tälle hillittömälle sielulle tiheäsilmäinen häkki. Petoeläin, joka teki toisista eläimistä kotieläimiä saadakseen niistä hyötyä, on nyt omilla toimillaan saattanut itsensä vangin asemaan. Ihmisen rakentama *talo* on tälle oivallinen symboli.

Myös ihmisten kasvava lukumäärä tekee yksilöstä aina vain merkityksettömämmän – yksi pahimmista ihmisten yhteistoiminnan seurauksista on juuri väestömäärän moninkertaistuminen. Missä joskus samoili muutamien satojen populaatio, siellä asuu nyt *vakituisesti* kansa, jonka väkiluku on jo kymmeniä tuhansia. Tuskin löytyy enää täysin asumattomia alueita. Kansat rajoittuvat toisiinsa, ja pelkkä rajan, omalle *vallalle* asetetun rajan olemassaolo riittää herättämään vanhat vaistot: nousee viha, joka pakottaa hyökkäämään ja tuhoamaan. Jokainen raja, myös henkinen, on valtatahdon verivihollinen.

Ei ole totta, että ihmisen soveltama tekniikka säästäisi työtä. Tämän tekniikan muuttuvaan, yksilölliseen luonteeseen, toisin kuin eläinten tekniikan lajille ominaiseen luonteeseen, kuuluu, että jokainen keksintö sisältää uusien keksintöjen mahdollisuuden ja tekee ne myös *välttämättömiksi*; että jokainen sen täyttämä toive herättää tuhat uutta ja että jokainen sen tuoma voitto luonnosta kiihottaa aina vain suurempiin. Tämän petoeläimen sielu on kyltymätön, eikä sen haluja voi koskaan tyydyttää – tämä on ihmisen elämän kirous, joka myös tuo jotakin suurta hänen kohtaloonsa. Lepo, rauha ja onni ovat juuri kaikkein korkeimmalla oleville yksilöille jotakin täysin vierasta. Ei ole keksijää, joka koskaan olisi ennalta aavistanut, mitkä ovat hänen tekonsa käytännölliset seuraukset. Mitä paremmin johtaja onnistuu omassa työssään, sitä enemmän tarvitaan käsiä tekemään suorittavaa työtä. Siksi vihollisheimoista saatuja vankeja on jossakin vaiheessa, tappamisen sijaan, alettu valjastaa ruumiilliseen työhön. Näin on saanut alkunsa ihmisten orjuuttaminen, joka on varmasti yhtä vanhaa kuin kotieläinten orjuuttaminen.

Kansojen ja heimojen lukumääräinen kasvu tarkoittaa oikeastaan niiden *alimpien kerrosten* kasvua. Vain käsien määrä lisääntyy, ei ”päiden” määrä. Johtajaluonteiden ryhmä pysyy pienenä. Joukko varsinaisia petoeläimiä, *lahjakkaitten joukko*, jollakin tavalla hallitsee muiden kasvavaa *laumaa*.

Mutta jopa näiden muutamien valta on jotakin aivan toista kuin tuo entisaikojen vapaus. Tähän viittaavat myös Fredrik Suuren sanat: ”Minä olen valtioni ensimmäinen *palvelija*.” Tästä juontuu poikkeusihmisten syvästi epätoivoinen *sisäisen* vapauden kaipuu. Siitä vasta on saanut alkunsa *individualismi vastakohtana ”massojen” psykologialle*. Siinä kulttuurin vangitsema petoeläin sielu viimeisen kerran nousee kapinaan; se on sen viimeinen yritys välttyä siltä sielulliselta ja älylliseltä tasapäästämiseltä, joka väestönkasvusta väistämättä seuraa. Näin ovat syntyneet valloittajan, seikkailijan, erakon, jopa eräänlaisen rikollisen ja boheemin tyypit. Halutaan pelastua hukkumiselta massojen kurimukseen asettumalla niiden yläpuolelle, pakenemalla niitä, halveksimalla niitä. Vähitellen kirkastuva persoonallisuuden idea on protesti massaihmistä vastaan. Jännite näiden kahden välillä kasvaa aina traagiseen loppuun asti.

Viha, tuo varsinainen petoeläimen rotutunne, edellyttää, että vastustajaa *arvostetaan*. Siihen liittyy aina tietyn sielullisen yhdenvertaisuuden tunnustaminen. Olenoja, jotka ovat alemmalla tasolla, *halveksitaan*. Olennot, jotka itse ovat alhaisella tasolla, ovat kateellisia. Kaikki vanhat sadut, jumaltarut ja sankarirunoelmat ovat täynnä tuollaisia vaikuttimia. Kotka vihaa vain itsensä kaltaista. Se ei kadehdi ketään, se halveksii monia, kaikkia. Halveksunta katsoo alas korkeuksista, kateus alhaalta, alta kulmain – nämä ovat nuo valtioiksi ja säädyiksi organisoituneen ihmisyyden *maailmanhistorialliset* tunteet, ihmisyyden, jonka rauhalliset edustajat voimattomina ravistelevat heidät *yhteensulkevan* häkin kaltereita. Tästä tosiseikasta ja sen seurauksista *ei mikään* voi meitä vapauttaa. Näin on aina ollut, ja näin tulee aina olemaan – sikäli kuin mitään enää on. Tämän tosiseikan voi ottaa huomioon, tai voi olla välittämättä siitä; mutta sitä on mahdotonta *muuttaa*. Ihmiskohtalon täytymistä ei voi estää.

Päätös: Konekulttuurin nousu ja tuho

X

Aseistetun käden ”kulttuurista” pääsi vähitellen osalliseksi koko ihmissuku. Erilaiset ”puhumisen ja yhteistoiminnan kulttuurit” – niitä on jo *muutamia*, ja ne ovat selvästi toisistaan erotettavissa – joissa jo vaikuttaa persoonallisuuden ja massan, vallanhimoiseksi kasvavan ”hengen” ja sen tuhoaman elämän vastakkaisuus, ovat levinneet vain *osaan* ihmiskuntaa ja ovat, kukoistettuaan ainoastaan muutaman vuosituhannen, jo kauan sitten sammuneet ja hajonneet. Mitä kutsumme ”luonnonkansoiksi”, joita pidämme ”primitiivisinä”, ovat pelkkiä aikaisemman elämän jäänteitä, pelkkiä sielullisten muotojen raunioita, hiiltynyttä kuonaa, jota ei enää lämmitä kasvun ja sitä seuraavan lakastumisen hehku.

Noin vuodesta 3000 eKr. on siellä täällä alkanut kehittyä *korkeakulttuureja*, kulttuureja sanan ahtaimmassa ja korkeimmassa merkityksessä. Mikään niistä ei leviä kovin laajalle, ja niiden kukoistuskausi tuskin kattaa tuhatta vuotta. Viimeiset katastrofit tapahtuvat nopeassa tahdissa. Jokainen vuosikymmen on merkityksellinen, melkein jokaisella vuodella on oma ”ilmeensä”. Tämä on maailmanhistoriaa sanan ankarimmassa merkityksessä. Tämä kiihkeä elämä on luonut symbolikseen ja ”maailmakseen” *kaupungin*, aikaisempaa vaihetta symboloineen *kylän* tilalle, kivisen kaupungin kaiken keinotekoisena, maamosta erotetun, *täysin* luonnonvastaiseksi käyneen elämän, juurettoman ajattelun tyysijaksi, joka vetää puoleensa ja imee kuiviin ympäröivän maaseudun elämänvoiman.

Siellä syntyy ”sivistymättömän talonpoikaiston” rinnalle ”*yhteiskunta*” säätyrajoineen – aatelisto, papisto, porvaristo – täysin henkevoituneena, *keinotekoisena* hierarkiana, joka syrjäyttää elämän *luonnollisen* arvojärjestyksen: voimakas – heikko; älykäs – tyhmä. Siellä hallitsevat ”ylellisyys” ja ”rikkaus”, jotka väärinymmärrettyinä tekevät kateellisiksi kaikki, jotka itse eivät ole päässeet niistä osallisiksi. Juuri ylellisyys on kulttuurin vaativin muoto. Ajateltakoon Perikleen ajan Ateenaa, Harun al Raschidin Bagdadia ja rokokoota. Tämä kaupunkikulttuuri on *läpikotaisin* ylellistä, kaikissa kansankerroksissa ja ammatteluissa, sitä rikkaampaa ja kypsempää mitä pitemmälle aika kuluu, läpikotaisin keinotekoisista, on sitten kyse diplomatiasta, elämäntaidosta tai elämän koreudesta, kirjoittamisesta, ajattelemisesta tai talouselämästä. Ilman aineellista rikkautta, joka kasautuu vain harvoin käsiin, ei myöskään voi olla kuvataiteellista tai intellektuaalista ”rikkautta”, ei hienostuneita käytöstapoja, puhumattakaan erilaisten maailmankatsomusten tai käytännöllisen ajattelun syrjäyttäneen teoreettisen ajattelun ilmentämästä ylellisyydestä. Aineellista köyhtymistä seuraa välittömästi intellektuaalinen ja taiteellinen köyhtyminen.

Tässä merkityksessä ovat myös näiden kulttuurien kypsyttämät tekniset menetelmät henkistä ylellisyyttä, myöhäisiä, makeita, helposti pilaantuvia lisääntyvän keinotekoisuuden ja henkevoitumisen hedelmiä. Ne saivat alkunsa kolmannella vuosituhanella eKr. kaukana etelässä, Egyptin hautapyramidien rakentamisessa ja Babylonian sumerilaisten temppeleiden pystyttämisessä, minkä edellytyksenä oli vain kyky hallita painavia *massoja*, ja niitä sovellettiin edelleen kiinalaisen, intialaisen, antiikin, arabialaisen sekä meksikolaisen kulttuurin hankkeissa ja vihdoin myös kaukana pohjoisessa toisella vuosituhanella jKr. faustisen kulttuurin luomissa rakennelmissa, mitkä merkitsivät voittoa puhtaasti teknisen ajattelun vaikeimmista probleemoista.

Nämä kulttuurit kehittyivät *toisistaan riippumatta*, varhaisimmat etelässä, myöhemmät pohjoisessa. Faustinen, länsieurooppalainen kulttuuri ei *ehkä* ole viimeinen, mutta se on *varmasti* voimakkain, intohimoisin, kaiken henkistymisen ja sielullisen rikkinaisuuden välisen sisäisen vastakkaisuuden vuoksi myös kaikista traagisin. On mahdollista, että vielä ilmaantuu joku väsähtänyt jälkijoukko, ehkä jostakin Veikselin ja Amurin välisiltä lakeuksilta, joskus seuraavalla vuosituhanella, mutta täällä on luonnon ja sitä vastaan kapinaan nousseen ihmisen välinen historiallinen kamppailu jo *käytännössä viety päätökseen*.

Pohjoisen ympäristön ankarat elinehdot, kylmyys ja jatkuva taistelu toimeentulosta, ovat muovanneet sikäläisistä heimoista äärimmäisen terävä-älyisiä, kuumien intohimoisia ja kylmän rauhallisia, vahvoja rotuja, joita ajaa eteenpäin, taisteluun ja uskaliaisiin yrityksiin, se mitä olen kutsunut *kolmannen ulottuvuuden päätökseksi*. Aidot petoeläimet tässä ankarasti taistellen tavoittelevat mahdotonta, murtaakseen sen ylivallan, jonka ikeeseen ajattelu ja keinotekoinen organisoitu elämä ovat valjastaneet veren vietit, ja pyrkivät saattamaan sen *palvelemaan* niitä itseään, kohottaakseen vapaan persoonallisuuden kohtalon koko maailman tarkoitukseksi. Tahto valtaan, joka uhmaa kaikkia ajallisia ja avaruudellisia rajoja, jonka varsinaisena päämääränä on rajattomuus, äärettömyys, alistaa käyttöönsä kokonaisia maanosia ja lopulta sulkee liikennejärjestelyidensä ja uutisvälityksensä verkkoon koko maapallon väkivaltaisesti muuttaen sen käytännöllisellä energiallaan ja hirvittäväillä teknisillä menetelmillään oman mielensä mukaiseksi.

Jokaisen korkean kulttuurin alussa muodostuu tasaisen talonpoikaiselämän yläpuolelle kaksi varsinaista säätyä, aateli ja papisto, joista ”yhteiskunta” saa alkunsa. Ne edustavat ruumiillisessa hahmossa kahta ideaa, kahta toisensa poissulkevaa ideaa. Aatelinen, soturi, seikkailija elää *tosiasioiden* maailmassa, pappi, oppinut, filosofi omassa *totuuksien* maailmassaan. Toinen kärsii jonkin *kohtalon* tai toteuttaa sen, oman kohtalonsa; toinen pohtii *syitä ja seurauksia*. Edelliselle henki on vain hänen väkevän elämänsä renki; jälkimmäinen taas omistaa elämänsä henkisyydelle. Missään ei

tämä vastakkaisuus ole saanut sovittamattomampia muotoja kuin faustisessa kulttuurissa, missä petoeläimen ylpeä veri viimeisen kerran nousee kapinaan puhtaan ajattelun tyranniaa vastaan. Lähtien keisarin vallan ja paavinvallan edustamien ideoiden välisestä kamppailusta 1100- ja 1200-luvulla aina ylimyksellistä rotuperinnettä edustavien voimien – kuninkuus, aateli, armeija – ja joidenkin rationalististen, liberalististen, sosialististen plebeijiteoreetikoiden väliseen taisteluun – ranskalaisesta saksalaiseen vallankumoukseen – on aina uudelleen yritetty päästä lopulliseen ratkaisuun.

XI

Tämä ero näyttäytyy koko suuruudessaan faustisen kulttuurin nousuun liittyvässä *veren viikinkien* ja *hengen viikinkien* välisessä vastakkaisuudessa. Sammumattomassa kiihkossaan päästä aina vain kauemmaksi purjehtivat edelliset Pohjolan ääriä Espanjaan (796), Venäjän sisäosiin (859), Kiovan kautta Mustallemerelle ja Bysanttiin (865), Kaspianmerelle (880), Persiaan (909). Vuoden 900 tienoilla he asuttavat Normandian ja Islannin, noin vuonna 980 Grönlannin, ehkä vuonna 1000 he löytävät Pohjois-Amerikan. Vuonna 1029 he tekevät retken Normandiasta Etelä-Italiaan ja Sisiliaan, vuonna 1034 Bysantista Kreikkaan ja Vähä-Aasiaan, vuonna 1066 he Normandiasta käsin valloittavat Englannin.

Sama rohkeus ja saaliinhimo saa *henkistä* valtaa tavoittelevat 1200- ja 1300-luvun munkit tunkeutumaan teknis-fysikaalisten probleemien maailmaan. Tällä ei ole mitään yhteistä kiinalaisille, intialaisille, arabialaisille ja antiikin oppineille ominaisen tositoimia kaihtavan joutilaan uteliaisuuden kanssa. Tässä ei ajattelun päämääränä ole pelkkä ”teoria”, kuvaus jostakin, mitä ei voi tietää. Jokainen luonnontieteellinen teoria on pelkkä luojansa ymmärryksen rajoissa syntynyt, kiinteästi *hänen* uskonnollisiin käsityksiinsä liittyvä luonnonvoimia kuvaava *myytti*. Tässä, ja vain tässä, on teoria alusta asti pelkkä *työhypoteesi*. Työhypoteesi ei tarvitse olla ”oikea”, sen on vain oltava käyttökelpoinen. Sen tarkoitus ei ole paljastaa meitä ympäröivän maailman salaisuuksia, vaan auttaa meitä saavuttamaan tiettyjä päämääriä. Siksi englantilaiset Grosseteste (s. 1175) ja Roger Bacon (s. noin 1210) sekä saksalaiset Albertus Magnus (s. 1193) ja Witelo (s. 1220) korostivat *matemaattisten* menetelmien tärkeyttä. Siksi on tehty *kokeita*, harjoitettu Baconin *scientia experimentalista*, missä luonnolta on *kiduttamalla* saatu puristetuksi joitakin vastauksia. *Experimentum enim solum certificat*, kuten Albert Magnus kirjoitti. Se on älykkäiden petoeläinten sotajuoni. He luulivat haluavansa oppia ”tuntemaan Jumalan”, mutta halusivatkin vain eristää *elottoman luonnon voimat* eli sen näkymättömän energian, joka kaikkea liikuttaa, ja tehdä sen käyttäjän kannalta käsitettäväksi. Faustinen luonnontiede, ja yksin se, koskee *dynamiikkaa*, erotuksena kreikkalaisten statiikasta ja arabien alkemiasta. Ei ole kyse aineista vaan voimista. Massa on vain yksi energian funktio. Kokeellisesti kehittää teorian tilasta valon funktiona, Petrus Peregrinus magnetismin teorian. Eräs käsikirjoitus vuodelta 1322 ennakoii Kopernikuksen teoriaa, jonka mukaan maa kiertää aurinkoa, ja 50 vuotta myöhemmin Nikolaus von Oresme kirjoituksessaan ”De coelo et mundo” perustelee tämän teorian vielä selvemmin ja syvällisemmin kuin Kopernikus itse sekä kirjoituksessaan ”De differentia qualitatum” jo valmistaa tietä Galilein painovoimalaueille ja Descartesin analyyttiselle geometrialle. Jumalaa ei enää nähdä persoonallisena Herrana, joka valtaistuimeltaan hallitsee maailmaa, vaan loputtomana, nimeämättömänä voimana, joka on läsnä kaikkialla maailmassa. Tuo hurskaiden munkkien harjoittama erikoinen jumalanpalvelus, jossa kokeellisesti tutkittiin luonnossa vaikuttavia, pitkään salassa olleita voimia, on historiallisesti harvinainen ilmiö. Samalla kun palvelet Jumalaa, Jumala palvelee sinua, kiteytti eräs vanha saksalainen mystikko.

Enää ei riittänyt kasvien, eläinten, orjien hyödyntäminen; luonnonrikkauksien kuten metallien, kivien, puun, kuituaineiden, kaivojen ja kaivantojen veden ryöväilyminen; luonnonesteiden voittaminen laivoja, teitä, siltoja, tunneleita ja patoja rakentamalla. Luonnonvarojen *riiston* sijaan keskityttiin nyt *valjastamaan luonnonvoimat* ja näin moninkertaistamaan koko energiatalous. Tämä hirvui ajatus, niin vieras koko muulle ihmiskunnalle, on yhtä vanha kuin faustinen kulttuuri. Jo 900-luvulta tunnemme aivan uudentyyppisiä teknisiä konstruktioita. Jo Roger Bacon ja Albertus Magnus ovat pohtineet mahdollisuutta rakentaa höyrykoneita, höyrylaivoja ja lentokoneita. Ja luostareiden kammioissa monia myös askarrutti itse *ikiliikkujan* periaate.

Tältä ajatukselta emme enää ole saaneet rauhaa. Sen toteuttaminen merkitsisi lopullista voittoa Jumalasta tai luonnosta – *deus sive natura*. Pieni omakekoinen maailma, jota liikuttaa sen *oma* voima, samoin kuin suurta maailmaa, ja joka tottelee vain ihmisen sormea. Rakentaa *itse* kokonainen maailma, *itse* olla Jumala – tämä on se faustinen keksijänunelma, johon perustuvat kaikki myöhemmät konesuunnitelmat, jotka rajattomasti lähestyvät tuota ikiliikkujan periaatetta, jota ei koskaan voida saavuttaa. Ajatus petoeläimestä ja sen saaliista on tässä ajateltu loppuun. Ei vain yhtä ja toista, kuten Prometeuksen varastama tuli, viedä saaliina tähän kulttuurin rakennelmaan, vaan itse maailma ja koko sen voiman salaisuus. Joka itse ei ollut joutunut tämän koko luomakunnan alistamaan pyrkivän vallantahdon lumoihin, näki siinä jotakin saatanallista, ja konetta onkin aina pidetty paholaisen keksintönä ja sellaisena myös pelätty. Roger Bacon oli ensimmäinen tuossa pitkässä tuhoon tuomittujen taikureiden ja kerettiläisten ketjussa.

Mutta länsimaisen tekniikan historia liikahtaa taas eteenpäin. Noin vuonna 1500 Vasco da Gama ja Kolumbus aloittavat uudet viikinkiretket. Länsi- ja Itä-Intiaan luodaan tai sieltä valloitetaan uusia valtakuntia, ja pohjoisen rodun edustajia alkaa virrata Amerikkaan, mihin Islannin valloittaneet viikingit aikoinaan turhaan olivat yrittäneet perustaa siirtokuntaa. Ja samaan aikaan tehdään myös paljon uusia intellektuaalisia viikinkiretkiä. Keksitään ruudin käyttö ampuma-aseissa ja kirjapainotaito. Kopernikuksen ja Galilein ajoista lähtien kokeillaan monenlaisia menetelmiä, joilla ihmisten ja eläinten työvoima voitaisiin korvata elottomasta luonnosta saatavalla voimalla.

Kaupunkien kasvaessa tekniikasta on tullut *porvarillista*. Goottilaisten munkkien seuraajaksi tuli ulkona maailmassa oppinsa saanut keksijä, *konetekniikan saloihin vihkiytynyt pappi*. Rationalismin nousun myötä tulee ”uskosta tekniikkaan” lopulta jonkinlainen materialistinen uskonto: Tekniikka on ikuista, kuin Isä Jumala; se vapahtaa ihmiskunnan, kuten Poika; se tuo meille valon, kuten Pyhä Henki. Ja edistysuskoiiset poroporvarit, Lametriestä Leniniin, muodostavat sitä palvovan seurakunnan.

Keksijän intohimo ei suinkaan kohdistu sen erityisiin seurauksiin. Hänen toimintansa on vietinomaista; kyse on vain *hänen* onnestaan ja kärsimyksensä. Hänelle merkitsee vain se nautinto, rikkaus ja maine, jota vaikeiden ongelmien ratkaiseminen tuottaa hänelle *itselleen*. Häntä ei kiinnosta onko hänen keksinnöistään hyötyä vai haittaa, voidaanko niillä rakentaa jotakin vai ainoastaan tuhota, ei vaikka joku jo alussa saattaisi hänelle tämän kertoa. Tosin ”ihmiskunnan teknisten saavutusten” vaikutusta ei kukaan voi edeltäkään tietää – sikäli kuin ”ihmiskunta” koskaan voisi mitään keksiä. Kemiaaliset keksinnöt kuten indigon valmistaminen ja lyhyessä ajassa todennäköisesti myös keinokumin valmistaminen tulevat tekemään kokonaisia valtioita elinkelvottomiksi, sähköinen voimansiirto ja koskien valjastaminen energiatuotantoon ovat alentaneet Euroopan vanhojen hiilialueiden ja niiden *väestön* arvoa. Ovatko tällaiset pohdinnot koskaan saaneet yhtäkään keksijää tuhoamaan keksintöjään? Joka tällaista luulee, ei tunne kovin hyvin ihmisen petoeläinluonnetta. Kaikki suuret keksinnöt ja yhteisyritykset ovat saaneet alkunsa siitä ilosta, mitä muiden voittaminen tuottaa vahvoille yksilöille. Ne ilmentävät *persoonallisuutta*, eivät massojen hyötyajattelua. Nämä ovat pelkkää *yleisöä*, jonka on hyväksyttävä seuraukset, mitä ne sitten ovatkin.

Ja ne ovat hirvittävät. Pieni joukko synnynnäisiä johtajia, yrittäjiä ja keksijöitä pakottaa luonnon työskentelemään miljoonien ja miljardien hevosvoimien teholla, ja tämän rinnalla ruumiillisella ihmistyöllä ei ole enää mitään merkitystä. Luonnon salaisuuksia ei tunneta yhtään paremmin kuin ennenkään, mutta tunnetaan työhypoteesi, joka ei ole ”tosi”, vaan ainoastaan tarkoituksenmukainen, ja jolla luonto saadaan *tottelemaan* ihmisen käskyjä, jotka sille ilmoitetaan painamalla nappia tai kevyesti kääntämällä jotakin vipua. Keksintöjä tehdään hurjasti kiihtyvällä tahdilla, ja kuitenkin – tätä on aina toistettava – ihmistyötä niillä ei säästetä *yhtään*. Mitä enemmän rakennetaan koneita, sitä *enemmän* tarvitaan myös käsiä, koska tekninen ylellisyys lisää kaikkea muuta ylellisyyttä ja koska keinotekoinen elämä tulee aina vain keinotekoisemmaksi.

Siitä lähtien kun keksittiin kone, tuo kavalin mahdollinen ase, millä luontoa vastaan voi taistella, ovat yrittäjät ja keksijät tarvinneet käsiä lähinnä uusien koneiden *valmistamiseen*. Koneita pitää käynnissä eloton voima, höyryn tai kaasun paine, sähkö ja lämpö, joita saadaan hiilen ja öljyn polttamisesta tai koskivoimasta. Näin on sielullinen jännite johtajien ja johdettavien välillä kasvanut vaarallisen suureksi. Näiden eri ryhmien edustajat eivät enää ymmärrä toisiaan. Esikristillisten vuosituhansien varhaisimmat ”yhteisyritykset” edellyttivät kaikkien olevan hengessä mukana ja *tarkalleen ymmärtävän* mitä on tekeillä. Oli kyse samantapaisesta toveruudesta, mitä nykyään voi kokea ajometsästyksessä tai urheilussa. Egyptin ja Babylonian ensimmäisten suurten rakennelmien pystyttämiseksi ei tällainen enää ollut mahdollista. Yksittäinen työntekijä ei voinut ymmärtää mitä oli valmistumassa ja mihin tarkoitukseen. Koko hanke oli hänelle yhdentekevä, tai hän suhtautui siihen suorastaan vihamielisesti. ”Työstä” oli tullut kirous, kuten Raamatun alun paratiisikertomuksessa kuvataan. Nykyään, 1700-luvulta alkaen, lukemattomat ”kädet” hoitavat asioita, joiden todellisesta merkityksestä elämässä, myöskään omassa elämässä, ei tekijöillä ole enää mitään käsitystä, eikä heitä vähääkään liikuta onnistuuko yritys vai ei. Suurten joukkojen sielunmaisema on autio ja lohduttoman tasainen, ei ole surua eikä myöskään iloa, on vain katkeruutta, jota joidenkin harvojen *lahjakkaiden* ja luovien ihmisten menestys aiheuttaa. Ei haluta nähdä, ei enää ymmärretä, että johtajien työ on *raskaampaa* työtä ja että myös työntekijöiden elämä *riippuu* näiden menestyksestä. Hämärästi aavistetaan, että tämä työ tuottaa tekijälleen *erikoisen onnentunteen*, että se tekee sielun vapaammaksi ja rikkaammaksi, ja *siksi* sitä vihataan.

XII

Todellakaan päät enempää kuin kädet eivät vähääkään voi vaikuttaa konetekniikan kohtaloon. Se on kehittynyt sisäisestä, sielullisesta pakosta ja on nyt saavuttamassa täyttymyksensä, loppunsa. Olemme nyt päässeet huipulle, sinne, missä viides näytös alkaa; olemme lopullisten ratkaisujen edessä. Tragedia päättyy.

Jokainen korkeakulttuuri on tragedia; ihmisen historia *kokonaisuudessaan* on traaginen. Mutta faustisen ihmisen tuhoutuminen omaan röyhkeyteensä on jotakin paljon suurempaa kuin kaikki se, mitä joku Aiskhylos tai Shakespeare pystyivät kuvittelemaan. Luomus nousee omaa luojaansa vastaan: Kuten kerran mikrokosmos ihminen nousi kapinaan luontoa vastaan, samoin nyt mikrokosmos kone kapinoi pohjoista ihmistä vastaan. Maailman valtiaasta tulee koneen orja. Se pakottaa hänet, meidät, joka ainoan, osoittamalleen tielle, aivan riippumatta siitä, olemmeko siitä tietoisia ja tahdommeko sitä. Rattailta suistunut voittaja raahautuu villiintyneen valjakkonsa perässä kuoliaaksi.

Kahdennenkymmenennen vuosisadan alussa näyttää ”maailma” tällä pienellä planeetalla tällaiselta: Joukko pohjoista rotua olevia, englantilaisten, saksalaisten, ranskalaisten ja jenkien johtamia kansakuntia hallitsee tilannetta. Niiden poliittinen valta perustuu niiden *rikkauteen*, joka taas perustuu niiden *teollisuuden* voimaan. Ja teollisuutta ei olisi ilman hiiltä. Avattujen hiilikaivosten sijainti varmistaa juuri germaanisille kansoille melkein monopoliaseman ja johtaa koko historiallisella ajalla ennen kokemattomaan väestöräjähdykseen. Hiilen perässä saapuu pitkin kaivosten ympärille

muodostunutta tieverkostoa valtava konetekniikan *kasvattama* ihmisjoukko työskentelemään ja hankkimaan elantonsa sen palveluksessa. Muiden kansojen osaksi tulee raaka-aineiden tuottaminen ja jalosteiden kuluttaminen, asuivat ne sitten siirtomaissa tai näennäisen itsenäisissä valtioissa. Tämä jako varmistetaan maajoukoilla ja laivastolla, joihin vain teollisuusmailloja on varaa ja jotka läpikotaisin teknistyneinä myös itse muodostavat koneiston, joka voidaan yhdellä sormenpainalluksella ”käynnistää”. Tässä taas näkyy politiikan, sodan ja talouselämän, jos ei ykseys, niin ainakin läheinen sukulaisuus. Sotilaallisen voiman *määrä* riippuu teollisuuden *tasosta*. Maat, joilla ei ole merkittävää teollisuutta, ovat köyhiä *joka suhteessa*; siksi niillä ei ole varaa armeijaan ja sodankäyntiin, joten ne ovat poliittisesti voimattomia, ja niiden työntekijät, johtajat ja alaiset, ovat kaikki niiden vastustajien talouspolitiikan objekteja.

Kateellinen ”pieni ihminen” näkee *vain* kasvavien massojen käsillään tekemän suorittavan työn eikä osaa arvostaa niiden muutamien luovaa ajatustyötä tekevien johtajien, yrittäjien, keksijöiden ja insinöörien, massoille käsittämättömäksi jäävää, yhä *tärkeämmäksi* käyvää roolia. Eniten näitä arvostetaan toistaiseksi Amerikassa, vähiten Saksassa, ”runoilijoiden ja ajattelijoiden” maassa. Liikuttavassa yksinkertaisuudessaan kuvaava on tämänkin kynäilijän sumeissa aivoissa syntynyt säe: ”Alle Räder steh en still, wenn dein starker Arm es will” (Kaikki pyörät pysähtyvät, jos vahva kätesi niin tahtoo). *Tähän* pystyy myös koneistoon eksynyt vuohipukki. Vain niiden pyörästöjen keksimiseen ja käynnissäpitämiseen, mikä saattaa työllistää myös ”vahvan käden”, tarvitaan jotakin harvinaista, *synnynnäistä* lahjakkuutta.

Tuolla pienellä väärinymmärrettyjen ja vihattujen, vahvojen persoonallisuuksien joukolla on aivan toisenlainen psykologia. He tuntevat vielä sen voitonriemun, jota petoeläimelle tuottaa saaliin sätkyttely sen kynsissä, he voivat arvata Kolumbuksen mielentilan, kun horisonttiin alkoi ilmestyä maata, myös Moltken mietteet Sedanissa, kun hän iltapäivällä Frénoisin mäeltä sai seurata kuinka hänen tykistörenkaansa sulkeutuminen varmisti voiton. Samanlaisia hetkiä, joissa huipentuu kaikki se mitä ihminen *saattaa* kokea, on kun suuri laiva rakentajansa silmien edessä jättää telakan, kun juuri keksitty kone käynnistyy moitteettomasti tai kun ensimmäinen Zeppeliini nousee maasta.

Traagisen tästä ajasta tekee se, että kahleista vapautunut ihmisen ajattelu ei enää kykene ymmärtämään omia seurauksiaan. Tekniikasta on tullut yhtä esoteerista kuin korkeammasta matematiikasta, jota se käyttää apuvälineenään, tai kuin fysiikan teoriasta, jossa huomaamattomasti on tunkeuduttu inhimillisen havainnon puhtaisiin perusmuotoihin asti, kun ilmiömaailmaa on alettu paloitella erilaisiksi abstraktioiksi. *Maailman mekanisoituminen* on saavuttanut mitä vaarallisimman yljännitteisyysasteen. Maapallo kasveineen, eläimineen ja ihmisineen näyttää nyt toisenlaiselta. Muutamassa vuosikymmenessä ovat useimmat suuret metsät kadonneet, ne on muutettu sanomalehtipaperiksi, ja näin on alkanut ilmastomuutos, joka uhkaa kokonaisten kansojen maataloutta; lukemattomia eläinlajeja, kuten puhveli, on ajettu melkein tai kokonaan sukupuuttoon, kokonaisia ihmisrotuja, kuten Pohjois-Amerikan intiaanit ja Australian alkuasukkaat, on miltei hävitetty.

Organisaatio jatkaa levittäytymistään ja tuhoaa altaan kaiken orgaanisen. Keinotekoinen maailma myrkyttää ja syrjäyttää luonnollisen. Sivilisaatiosta itsestään on tullut kone, joka tekee tai tahtoo tehdä kaiken konemaisesti. Kaikki mitataan hevosvoimissa. Vesiputous nähdään vain mahdollisuutena muuttaa se sähköksi, laiduntava karja tietynarvoisena lihavarantona, vanha talonpoikainen käsityötaito jonakin, mikä olisi korvattava modernilla tekniikalla. Teknistä ajattelua on saatava soveltaa myös käytäntöön, aivan riippumatta siitä, onko tälle tarvetta vai ei. *Koneen edustama yllisyys* on eräänlaisen pakkomielleisen ajattelun seurausta. Kone on lopulta pelkkä *symboli*, kuten sen saavuttamaton ihanne, ikiliikkuja; se on sielullis-henkinen muttei mikään käytännön välttämättömyys.

Se on yhä enemmän ristiriidassa käytännön talouden kanssa. Tämä epäsopeu on jo nähtävissä kaikkialla. Koneiden kasvava määrä ja niiden aina vain hienompi tekniikka tekevät ne lopulta tarpeettomiksi. Autojen valtava lukumäärä on jo tehnyt ne käyttökeltomiksi suurkaupungeissa, missä kävelenkin pääsee nopeammin perille. Argentiinassa, Jaavalla ja muuallakin on pienviljelijän yksinkertainen hevosen vetämä aura osoittautunut voimakkailla moottoreilla varustettuja yhdistelmiä tehokkaammaksi ja on siksi jo syrjäyttämässä nämä. Monilla trooppisilla seuduilla on värillisen viljelijän alkeellisista työmenetelmistä tullut vaarallinen kilpailija valkoisten harjoittamalle, nykyaikaiseen tekniikkaan perustuvalla plantaasiviljelykselle. Ja vanhan Euroopan sekä Pohjois-Amerikan teollisuustyöläisten työn arvo myös on jo tulossa kyseenalaiseksi.

Puhe uhkaavasta hiilivarantojen ehtymisestä muutamassa sadassa vuodessa ja tämän seurauksista, mikä tuli muotiin joskus 1700-luvulla, on järjettömyyttä. Myös se perustuu materialistiseen ajatteluun. Vaikka enimmät kosket jo on valjastettu ja öljy kohta loppuun käytetty, tekninen ajattelu kyllä hyvin nopeasti voisi löytää ja ottaa käyttöön aivan muunlaisia energialähteitä. Mutta ei ole kyse tällaisista ajanjaksoista. Länsieurooppalais-amerikkalainen tekniikka tulee päätepisteeseensä jo paljon aikaisemmin. Mikään niin banaali seikka kuin raaka-aineiden puute ei voi pysäyttää tätä voimallista kehityskulkua. Niin kauan kuin sitä kannatteleva *ajatus* on voimissaan tullaan aina keksimään keinot, joilla päämäärä saavutetaan.

Mutta kuinka kauan se tulee olemaan voimissaan? Jo nykyisen teknisen tason ylläpitämiseen tarvitaan, sanokaamme, 100 000 terävää päätä: organisaattoreita, keksijöitä, insinöörejä. Näiden täytyy olla voimakkaita, suorastaan luovia, todella asiastaan innostuneita lahjakkuuksia, joiden vuosikausia kestävä kouluttautuminen edellyttää rautaista ahkeruutta ja myös valmiutta suuriin kustannuksiin. Jo 50 vuotta ovatkin useimmat valkoisten kansojen lahjakkaimmista nuorista tunteneet erityistä vetoa juuri teknisiin ammatteihin. Jo poikasina on leikitty teknisillä leluilla. Niissä kaupunkien yhteiskuntaluokissa ja perheissä, joiden pojat tässä lähinnä tulevat kysymykseen, takasivat aineellinen elintaso, osallisuus

hienostuneesta kulttuurista sekä perhetraditio, joka ohjasi lapsia henkisiin ammatteihin, tavallisimmat edellytykset tämän kypsän ja myöhäisen tuotteen, teknisen ajattelun kehittymiselle.

Tässä on nyt meneillään kaikissa merkittävässä, varhain teollistuneissa maissa jo vuosikymmeniä kestänyt, yhä selvennäköisempi muutos. Faustinen ajattelu alkaa kyllästyä tekniikkaan. Jonkinlainen väsymys, jonkinlainen luontoa vastaan käytävää taistelua koskeva pasifismi valtaa alaa. Ollaan suuntautumassa yksinkertaisempaan, luonnonläheisempään elämäntapaan, mieluummin urheillaan kuin harrastetaan teknillisiä kokeiluja, vihataan suurkaupunkeja, haluttaisiin vapautua sieluttomasta pakkotyöstä, koneen orjuudesta, teknillisten organisaatioiden kirkkaasta ja viileästä ilmapiiristä. Juuri suurimmat ja luovimmat lahjakkuudet kääntyvät pois käytännön ongelmista sekä tieteistä ja suuntautuvat puhtaasti spekulatiivisiin pohdiskeluihin. Okkultismi ja spiritismi, intialaiset filosofiat, kristillisyyden tai pakanauskontojen sävyttämä mietiskely, kaikki se mitä darwinismin aikakaudella halveksittiin, on taas nousseena pintaan. Vallitsee Augustuksen ajan Rooman tunnelma. Elämänväsymys saa monet pakenemaan sivilisaation piiristä primitiivisiin maanosiin, kulkurielämään tai itsemurhaan. *Alkaa synnynnäisten johtajien pako konetekniikasta.* Sillä on pian käytettävissään vain toisen luokan kykyjä, menneen suuruuden ajan matkijoita. Jokainen suuryrittäjä joutuu toteamaan nousseessa polvessa tapahtuvan työntekijöiden henkisen tason laskun. Ja 1800-luvun suurenmoisen tekninen kehitys oli mahdollinen vain koska tuolloin alalla toimivien henkinen taso jatkuvasti nousi. Ei ainoastaan tason lasku, myös sen entisellään pysyminen on vaarallista ja ennakoii loppua, vaikka työhaluista, hyvin koulutettua työvoimaa olisikin riittävästi saatavilla.

Mutta millainen on tilanne tällä hetkellä? Jännite johtavan työn ja suorittavan työn välillä on jo katastrofaalinen. Edellisen merkitys, jokaisen sitä tekevän aidon *persoonallisuuden* arvo on noussut niin korkeaksi, ettei monikaan latiatasolla enää voi ymmärtää sitä. Muissa tehtävissä, ruumiillisessa työssä, ei yksilöllä ole enää mitään merkitystä. Ainoastaan lukumäärällä on arvoa. Tietoisuus tästä asiointilasta, jota *ei voi muuttaa*, tietoisuus, jota maksetut itsekkiät poliittiset kiihottajat puhutun ja kirjoitetun sanan voimalla levittävät, on niin masentava, että on hyvin ymmärrettävää, jos monikin kieltäytyy roolista, jonka *kone, ei sen omistaja*, heille osoittaa. Tämä kapinallinen tietoisuus ilmenee monella tapaa, murhayrityksinä, lakkoina, itsemurhina; se on *ruumiillisista työtä tekevien kapinaa omaa kohtaloaan vastaan*, konetta, organisoitua elämää, lopulta kaikkia ja kaikkea vastaan. Organisoitu työ *yhteistoiminnan muotona*, joka tunnetaan jo vuosituhansien takaa ja joka perustuu erotteluun johtajien ja alaisten, päiden ja käsien välillä, liukenee alhaalla tehtävään kapinaan. ”Joukko” merkitsee juuri organisaation käsitteen *kieltämistä*, jotakin itsessään elinkelvotonta. Armeija ilman upseereita on vain läjä tarpeettomina poisheitettyjä ihmisiä. Tiilenpalasten ja raudankappaleiden sekasotku ei ole enää mikään rakennus. Tämä kaikkialle maailmaan levinnyt kapina saattaa uhanalaiseksi koko teknosysteemin *mahdollisuuden*. Johtajat voivat paeta, mutta tarpeettomiksi käyneet alaiset ovat tuhon omia. Heidän suuri lukumääränsä merkitsee heidän *kuolemaansa*.

Kolmas ja vakavin alkavan romahduksen oire on siinä, mitä haluaisin kutsua *tekniikan pettämiseksi*. On kyse seikoista, jotka kaikki tietävät, mutta joita ei koskaan nähdä juuri siinä yhteydessä, joka vasta paljastaisi niiden kohtalokkaan merkityksen. Länsi-Euroopan ja Pohjois-Amerikan suunnaton, kaikille aloille – elinkeinoelämään, politiikkaan, sodankäyntiin, rahatalouteen – ulottunut ylivalta 1800-luvun jälkipuoliskolla perustui niiden kiistattomaan *monopoliasemaan* kaikessa teollisuudessa. Suurteollisuutta oli syntynyt vasta *näiden pohjoisten maiden* hiilikaivosten ympärille. Muualla maailmassa toistaiseksi vain kulutettiin tämän teollisuuden tuotteita sekä toimitettiin sille raaka-aineita, ja siirtomaapolitiikalla ainoastaan pyrittiin valloittamaan lisää tällaisia alueita, ei perustamaan sinne mitään korkeamman jalostusasteen tuotantolaitoksia. Hiiltä oli myös muualla, mutta vain ”valkoinen” insinööri saattoi avata kaivoksia. Vaikka hallussamme eivät olleetkaan kaikki raaka-aineet, ainoastaan meillä oli koulutetut *spesialistit*, jotka tunsivat *menetelmät*, joilla ne saatiin käyttöön. *Tähän* perustui valkoisen työmiehen korkea elintaso; *hänen tulonsa olivat ruhtinaalliset verrattuna värillisen työmiehen tuloihin* – seikka, jota marxismi onnettomuudekseen ei ottanut huomioon. Tämä kostahtuu tänä päivänä valkoisen miehen työttömyytenä. Hänen palkkansa suuruus, joka nykyään uhkaa hänen työllistymistään, perustuu yksinomaan tuohon monopoliasemaan, jonka teollisuusjohtajat olivat luoneet ja josta hänkin aikaisemmin on päässyt hyötymään.

Sitten vuosisadan lopulla tuo sokea tahto valtaan alkaa tehdä kohtalokkaita virheitä. Sen sijaan että tekninen tietämys, ”valkoisten” kansojen kallein aarre, olisi pidetty salassa muilta, sitä kerskaillen levitettiin koko maailmaan; kirjoitettiin oppikirjoja ja luennoitiin kaikissa maailman korkeakouluissa ja oltiin ylpeitä intialaisten ja japanilaisten osoittamasta ihailusta. Alkaa kuuluisa teollisuuden ”hajasijoittaminen”, mitä perusteltiin myös sillä, että viemällä tuotantolaitokset lähemmäksi kuluttajia saadaan suurempi voitto. Tuotteiden sijasta aletaan viedä tietotaitoa: tuotantomenetelmiä koskevia salaisuuksia, insinöörejä ja organisaattoreita. Jopa keksijöitä muutetaan vieraisiin maihin. Sosialismi, joka halusi alistaa heidät ikeseensä, *karkottaa heidät muualle*. Kaikki ”värilliset” pääsivät selville salaisuudesta, mihin voimamme oli perustunut, ja ymmärsivät käyttäjä sitä hyväkseen. Kolmessakymmenessä vuodessa japanilaisista kehittyi korkeimman luokan teknisiä osaajia, ja sodassa Venäjää vastaan he osoittivat teknistä ylemmyyttä, josta heidän oppimistareillaan olisi ollut paljon opittavaa. Tähän mennessä jo kaikkialle maailmaan, Itä-Aasiaan, Intiaan, Etelä-Amerikkaan, Etelä-Afrikkaan, on syntynyt tai on syntymässä teollisuusalueita, joiden matala palkkataso tekee niistä hyvin vaarallisia kilpailijoita. Valkoisten kansojen korvaamattomat *etuoukudet* on nyt hukattu, kun ne petoksellisesti on luovutettu muille kansoille. Vastapuoli on päässyt esikuviensa tasolle ja värillisten rotujen viekkaiden ja ikivanhoille sivilisaatioille ominaisen ylikypsän älyllisyyden turvin ehkä jopa ylittänyt sen. Missä vain on hiiltä, öljyä tai koskivoimaa, siellä voidaan aina takoa

uusi miekka upotettavaksi suoraan faustisen kulttuurin sydämeen. Näin alkaa riistetyn maailman kosto riistäjiään vastaan. Lukemattomat värilliset työläiset, jotka ovat yhtä taitavia kuin valkoisetkin, mutta jotka tyytyvät paljon pienempään palkkaan, vavisuttavat nyt käsillään koko valkoisten taloudellisen järjestelmän perustuksia. Ylellisyys, johon valkoinen työläinen on *totutettu*, koituu hänen kohtalokseen, kun samoille työmarkkinoille on tullut kuli. Valkoista työtä ei enää tarvita. Valtavat joukot, joiden hyvinvointi on perustunut pohjoisten maiden hiileen, teollisuuslaitokset, sijoitetut pääomat, kokonaiset kaupungit ja maa-alueet elävät nyt tämän uuden kilpailun tuoman uhan alla. Tärkein tuotanto siirtyy muualle, mitä on mahdotonta estää, etenkin nyt, kun maailmansota on vienyt valkoisilta myös kunnioituksen, jota värilliset vielä aikaisemmin olivat heitä kohtaan tunteneet. *Tämä* on valkoisten maiden työttömyyden perimmäinen syy. Kyse ei ole mistään kriisistä, vaan erään kulttuurin *tuhoutumisen alusta*.

Värillisille – mukaan lukien kaikki venäläiset – ei faustinen tekniikka ole mikään sisäinen pakko. Vain faustinen ihminen ajattelee, tuntee ja elää sen mukaisesti. Hän tarvitsee sitä *sielullisesti*; hän ei hae sen tuomaa taloudellista vaan *sotilaallista* voittoa: *navigare necesse est, vivere non est necesse*. ”Värillisille” se on vain ase taistelussa faustista sivilisaatiota vastaan, kuin metsästä haettu puunoksa, joka heitetään menemään heti, kun se on tehnyt tehtävänsä. Kun faustisen ihmisen tarina päättyy, päättyy myös konetekniikka; jonakin päivänä se on täysin pirstaleina, eikä kukaan edes muistele sitä – rautateitä, höyrylaivoja, enempää kuin roomalaisten tieverkostoa tai Kiinan muuria; ei jättiläiskaupunkejamme pilvenpiirtäjiene enempää kuin vanhan Memfisin ja Babylonin palatseja. Tämän tekniikan historia lähestyy nopeasti väistämätöntä loppuaan. Se tullaan tuhoamaan sisältäpäin kuten kaikki suuret kulttuurimuodot. Koska ja millä tavalla, sitä emme tiedä.

On vain yksi maailmankatsomus, joka tämän kohtalon edessä voi olla arvomme mukainen, tuo jo mainittu Akilleuksen maailmankatsomus: Mieluummin toimelias ja suurta mainetta tuova lyhyt elämä kuin sisällyksetön ja pitkä elämä. Uhka on kasvanut niin suureksi, jokaiselle yksilölle, jokaiselle yhteiskuntaluokalle, jokaiselle kansalle, että olisi surkeata tässä yrittää uskotella itselleen jotakin muuta. Aikaa ei voi pysäyttää; ei ole mahdollista viisaasti luovuttaa ja kääntyä takaisin. Vain haihattelijat uskovat, että tästä olisi jokin ulospääsy. Optimismi on *pelkuruutta*.

Olemme syntyneet tähän aikaan, ja meidän on urheasti kuljettava tiemme loppuun asti. Toista tietä ei ole. On vain kestävä, menetetyissä asemissa, ilman toivoa, ilman pelastusta. Se on velvollisuutemme. On kestävä kuten se roomalainen sotilas, jonka ruumis löydettiin erään Pompeijin portin edestä. Hän kuoli siihen, koska Vesuviuksen alettua purkautua hänet unohdettiin vapauttaa vahdista. Tässä on jotakin suurta; tämä sotilas oli oikea rotuihminen. Tällainen kunniallinen loppu on ainoa asia, mitä ihmiseltä ei kukaan voi riistää.